

MOKSLO LIETUVA

2005 m. gruodžio 22 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 22 (334)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Džiaugsmingų Šventų Kalėdų!

Esame kaip alpinistai – surišti viena virve

Ukrainistika Lietuvoje ir lituanistika Ukrainoje. Ne iš karto, bet pamažu į šią temą galop išsirutuliojo mūsų apskritojo stalo diskusija. Per politines ir ekonominio gyvenimo aktualijas, istorinių ir kultūrinių mūsų tautas siejančių ryšių gaivinimą, sielovados reikalus, diskusija išves ir prie svarbiausio dalyko – Lituanistikos ir ukrainistikos centro Lietuvoje kūrimo reikalų.

Diskusija gruodžio 13 d. buvo surengta Ukrainos Respublikos ambasadoje. Dalyvavo Ukrainos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Lietuvoje Borisas Klimčiukas (Boris Klimchuk) ir ambasados kultūros atašė Olena Parysh, Šiaulių universiteto mokslo prorektorius prof. Vaclovas Tričys ir šio universiteto vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Aldona Vasiliauskienė, Vilniaus Švč. Trejybės Graikų apeigų katalikų bažnyčios klebonas tėvas Pavlo Jachimecas (Pavlo Jachimec) OSBM ir Mokslo Lietuvos vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas.

Nukelta į 2 p.

Vilnius pasitinka Šventų Kalėdų naktį

Į mus bylos jau iš anapusiųs

Poetas Marcelijus Martinaitis taria atsisveikinimo žodį, skirtą V. Toporovui ir R. Šilbajoriui

Mikalojaus Konstantino Čiurlionio *Fugos h-moll* garsais gruodžio 9-ąją Vilniaus Šv. Jonų bažnyčioje prasidėjo Lietuvos akademinės bendruomenės atsisveikinimo valanda su profesoriais Rimvydu Šilbajoriu (1926 01 06–2005 12 03) ir Vladimiru Toporovu (1928 07 05–2005 12 05).

Abiejų netektis beveik tuo pačiu metu juos sustatė greta, gyvenusius skirtinguose žemynuose, dirbusius skirtingų tyrinėjimo sričių baruose. Vienijo nebent išskirtinis dėmesys Fiodoro Dostojevskio kūrybai, bibliinė gelmė, atsiverianti šio didžio rašytojo kūrinuose.

Vienija ir asmeninės abiejų profesorių sąvybės: nepaprastas darbštumas, stiprus pareigos jausmas, riteriškas savo ir kitų garbės suvokimas, kuris šiose asmenybėse giliai glūdė-

jo ir igydavo platesnės visuomeninės reikšmės, kai tai būdavo ypač reikalinga.

Tėvas Antanas Saulaitis SJ Rimvydą Šilbajorį prisimena iš persikėlusiuju asmenų stovyklos Vokietijoje pokario metais. Su tėvais į Vokietiją pasitraukusio Rimvydo apsisprendimas išeiti iš skautų organizacijos daugeliui jį pažinojusių buvo labai netikėtas, nes jis buvo pavyzdingas skautas. Tačiau R. Šilbajoris pareiškė negalįs veidmainiauti, negalįs garbingai vykdyti skautijos šūkio *Dievui, Tėvynei ir artimui*, nes Dievą netikės. Jo nuomone, toliau likti skautu būtų negarbinga ir nesuderinama su skautijos idealais. Toks jaunojo R. Šilbajorio poelgis rodė jį esant asmenybe, gebančia ryžtis didelės drąsos reikalaujančiam žingsniui. Atsisveikinimo valandą šį apsisprendimą prisiminęs tėvas A. Saulaitis SJ šį jauno žmogaus žingsnį įvertino kaip drąsų ir labai garbingą, rodantį asmenybės brandą.

Nukelta į 7 p.

3 p.

VIS AUKŠTYN

8-9 p.

STRASBŪRE,
EUROPOS
ŠIRDY

11, 16 p.

LIETUVOS
ARCHEOLOGIJOS
PRADININKAS

13 p.

NEGALIMA
GYVENTI VIEN
RIMTAI

14 p.

ESPERANTO:
DARBINĖ ES
KALBA?

Atkelta iš 1 p.

Prioritetas – žmogui

Mokslo Lietuva. Jūsų Ekselencija Ambasadoriau, kaip apibūdintumėte dabartinius tarpvalstybinius Ukrainos ir Lietuvos santykius?

Ambasadorius Borisas Klimčiukas. Susitikome labai geru laiku: metai baigiasi, ir mums tenka rengti formalią mūsų valstybių santykių analizę. Taigi mūsų diplomatai šį darbą jau dirba. Esu tikras, kad tai bus labai gera ir gyva ataskaita. Šiais metais įvyko daug mūsų šalims reikšmingų įvykių. Jei sakyčiau, kad mūsų valstybių santykiai – tai geros partnerystės įrodymas, pasakyčiau nedaug. Formaliai mes Ukrainos ir Lietuvos santykių nevadiname strateginiais, bet pagal esamą dvasinį ir realų užpildą tie santykiai būtent tokie ir yra. Man asmeniškai tai neginčytina tiesa.

Mūsų santykiai partneriški ir labai dinamiški įvairiais lygmenimis – politiniu, diplomatijos, ekonomikos, kultūros, sporto ir kitais. Pateiksime tik vieną faktą. 2004 m. liepos 7-ąją tarp Lietuvos ir Ukrainos įvedėme asimetrinį vizų režimą: Lietuvos gyventojai į Ukrainą vyksta be vizų, o Ukrainos piliečiai į Lietuvą – pagal nemokamas visas. Dėl to tarp mūsų šalių 2005 m. keliaujančiųjų padaugėjo net 2,7 karto.

Kodėl nuo to pradėjau? Juk galima kalbėti apie politiką, diplomatiją ir kitas sritis, bet jei nebūtų žmonių judėjimo, jei vieni kitiems būtume neįdomūs, nereikalingi, tai apie ką beliktų kalbėti? Juk viskas daroma tik dėl žmonių.

Lietuva – patikimas Ukrainos lobistas Europoje

ML. Gerbiamasis Ambasadoriau, Jūs pasakėte, kad Ukrainai santykiai su Lietuva formaliai nėra strateginiai. Tad gal apibūdintumėte ir strateginius Ukrainos siekius?

Ambasadorius B. Klimčiukas. Lietuva Ukrainai yra puikus interesų lobistas Europos Sąjungoje ir NATO. 2005 m. Vilniuje įvyko du Ukrainai ypač svarbūs renginiai: balandžio mėn. – Ukrainos ir NATO šalių užsienio reikalų ministrų susitikimas, o spalio mėn. – aukščiausio lygio konsultacijos tarp Ukrainos ir NATO, dalyvaujant generaliniam sekretoriui Japui de Hopui Šeferiui (Jaap de Hoop Scheffer) ir JAV gynybos sekretoriui Donaldui Rumsfeldui (Donald Rumsfeld).

Šia kryptimi mūsų tarpusavio santykių transformacijos vyksta itin dinamiškai, ir tuose procesuose Lietuva atlieka toli gražu ne paskutinį vaidmenį. Norint teisingai įvertinti šiuos pokyčius, būtina reikia prisiminti ir 2004-ųjų įvykius. Lietuvos politikai ir diplomatai darė viską, kad Ukraina nepatektų į diplomatinę blokadą. Ukrainai tai buvo labai sunkus metas, prieš tai buvęs režimas, švelniai tariant, šiek tiek diskreditavo mūsų šalį ir patį save. Vis dėlto abipusiai vizitai tarp Ukrainos ir Lietuvos ir priešinga kryptimi nenutrūko. Lietuvos užsienio reikalų ministras Antanas Valionis du kartus lankėsi Ukrainoje, savo ruožtu ir Ukrainos užsienio reikalų ministras Borisas Tarasiukas (Boris Tarasiuk) du kartus lankėsi Lietuvoje. Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas Artūras Paulauskas taip pat lankėsi Ukrainoje, o 2004 m. pabaiga buvo vainikuota Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus trimis vizitais į Ukrainą. Tuo metu mūsų šalis buvo gilioje politi-

Esame kaip alpinistai – surišti viena virve

Ukrainos ambasadorius Lietuvos Respublikoje Borisas Klimčiukas

nėje krizėje, ir būtent Prezidentas V. Adamkus buvo vienas pagrindinių konflikto Ukrainos politiniame gyvenime reguliuotojų. Tai ne atsitiktinumas, bet mūsų abiejų šalių pastangų logiška išdava.

Lietuva Briuselyje ar Strasbūre imdamasi būti Ukrainos lobiste, kartu prisiima ir dalį atsakomybės. Ukrainos klaidos gali virsti ir Lietuvos klaidomis. Vadinasi, tai mūsų abipusė atsakomybė, ir mes tai gerai suvokiame, todėl stengiamės, kad mūsų partneriai neatsidurtų keblioje padėtyje. Esame kaip alpinistai – surišti viena virve.

Lietuvos verslas patikėjo geromis Ukrainos permainomis

ML. Šiandien politinis Ukrainos gyvenimas susireguliuavo, tapo stabilus, tad gal ir Lietuvos įtaka, reikšmė Ukrainai mažėja?

Ambasadorius B. Klimčiukas. Pasakyčiau kitaip: mūsų tarpusavio ryšiai gilėja ir plečiasi. Štai tik ką, gruodžio 9-ąją savo vizitą Lietuvoje baigė Ukrainos premjeras Jurijus Jachanurovas. Tikiuosi, kad dar šiemet įvyks mūsų užsienio reikalų ministro

B. Tarasiuko vizitas į Lietuvą (numatomas gruodžio 23–24 d.). 2006 m. pirmąjį pusmetį laukiame Lietuvos Ministro Pirmininko Algirdo Brazausko vizito į Ukrainą, o antrąjį pusmetį numatyti mūsų valstybių prezidentų – V. Juščenkos ir V. Adamkaus pasikeitimas vizitais. Taigi iš anksto tenka planuoti, kaip toliau plėtos mūsų valstybių santykiai.

Dar apie ekonominius 2005 m. rodiklius. Galime konstatuoti, kad lietuviškas kapitalas Ukrainoje jaučiasi vis drąsiau. Vien šiais metais investicijos iš Lietuvos į Ukrainą padidėjo net 3 kartus. Remiantis Lietuvos statistika, šios investicijos per šiuos metus 9 mėnesius sudarė 193 mln. litų. Metų pradžioje investicijų buvo už 28 mln. dolerių. Tačiau metai dar nesibaigė. Vadinasi, Lietuvos verslas vis labiau pasitiki Ukraina, šalyje vykstančiomis permainomis.

Mūsų ambasadoje vyko Ukrainos premjero J. Jachanurovo susitikimas su 50 Lietuvos verslininkų, ir jų akyse nemačiau skepsio ar nepasitikėjimo. Visi labai gyvai reagavo į mūsų šalies premjero kalbą. Juk kai kurie tų verslininkų jau ne po vieną dešimtį milijonų litų yra investavę į verslą Ukrainoje. Todėl jiems buvo labai svarbu išgirsti, kokia bus tolesnė Ukrainos ekonominė ir investicinė politika, mokesčiai, kokias investicijas apsaugos valstybė ir t. t.

Lietuvos statistikos duomenimis prekių apyvarta tarp mūsų šalių padidėjo 23 proc. (Ukrainos statistiniai duomenys kiek kitokie, ir mums teks aiškintis, kodėl taip yra.)

Taigi mūsų ekonominio gyvenimo tarpusavio ryšiai labai dinamiški. Metų pradžios postūmis (Ambasada parodė iniciatyvą, o Prezidentas V. Juščenka priėmė sprendimus) pasiteisino: gegužės mėn. 7 d. Ukrainos apskričių administracijų vadovai – gubernatoriai lankėsi Lietuvoje įvairiuose regionuose. Jie domėjosi, kaip lietuviai dirba su Europos Sąjungos struktūriniais fondais, dalyvauja SAPARD programos projektuose, taip pat PHARE ir ISPA programose.

Šiuo metu pasirašytos ir įgyvendinamos 8 tarpregioninės sutartys:

tarp mano gimtosios Voluinės ir Vilniaus apskričių, Ivano-Frankivsko ir Panevėžio apskričių, Nikolajjevo ir Klaipėdos apskričių, Zaporozės ir Kauno apskričių bei kitos. Šiuo metu rengiamos dar trys sutartys. Kartais juokaujame: Lietuvoje per mažai apskričių – tik 10, o Ukrainoje – net 25, tad su kuo mums reikės sudarinėti sutartis?.. Vilniaus apskritis yra pasirašiusi sutartis ne tik su Voluinės, bet ir su Dniepropetrovsko apskritimi, o Klaipėdos apskritis – taip pat ir su Odesos apskritimi.

Džiaugiuosi Žitomiro ir Alytaus apskričių bendradarbiavimu šiais metais. Jau spėta Alytuje surengti verslo forumą su Žitomiro verslininkais, paskui panašus forumas taip pat vyko ir Žitomire. Puikiai bendradarbiaujama.

Ukrainos sėkmė – tai ir Lietuvos sėkmė

ML. Vadinas, geri politiniai tarpvalstybiniai santykiai įgauna labai konkrečią ekonominę išraišką?

Ambasadorius B. Klimčiukas. Iš tiesų taip. Ryšiai nusidriekia į konkrečius regionus, o tai ir yra tikra abipusė nauda. Esu labai patenkintas, kad lietuviai geranoriškai dalijasi patirtimi, kuri mums labai svarbi. Neatsitiktinai ir Prezidentas V. Adamkus yra ne kartą pakartojęs: *Ukrainos sėkmė – tai ir Lietuvos sėkmė.*

ML. Visa tai labai reikšminga plėtojant tarpvalstybinius Lietuvos ir Ukrainos ryšius. Tačiau kaip prie šių besiplėtojančių santykių prisideda mokslo ir studijų institucijos, taip pat konkretūs mokslininkai? Kuo jiems gali padėti Ukrainos ambasada? Klausimas labai platus, bet mums tikriausiai pavyks jį susiaurinti ir sukonkreinti, atsižvelgiant pirmiausia į Šiaulių universiteto indėlį, tuo labiau, kad jo atstovai taip pat dalyvauja šioje apskritojo stalo diskusijoje.

Ambasadorius B. Klimčiukas. Jei klausiate mano nuomonės, tai galiu atsakyti kaip tikras valdininkas: tai, ką Šiaulių universiteto mokslininkai daro Lietuvoje ir Ukrainoje, visiškai atitinka mūsų tarpvalstybinių santykių dvasią. Tačiau galiu atsakyti ir ne taip formaliai: tą palankaus bendradarbiavimo atmosferą, kurią padeda sukurti aukščiausio rango politiniai veikėjai ir diplomatai, konkrečiu turiniu užpildo institucijos ir žmonės. Tai tarsi vežimo ratai – visi tiek pat svarbūs, nė vieno

Nukelta į 6 p.

Apskritojo stalo diskusijoje: Ukrainos ambasadorius Lietuvos Respublikoje Borisas Klimčiukas, kultūros atašė Olena Parish, Švč. Trejybės bažnyčios klebonas tėvas Pavlo Jachimec OSBM, Šiaulių universiteto vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Aldona Vasiliausienė ir mokslo prorektorius prof. Vaclovas Tričys

Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentė akad. Veronika Vasiliauskienė mini savo iškilų gyvenimo datą, bet tai ne vienintelė priežastis, kodėl ji įdomi mūsų laikraščio skaitytojams.

V. Vasiliauskienės mokslinės veiklos kryptys – augalininkystė, pievininkystė ir agrochemija. Ji yra parašiusi daugiau kaip 140 mokslinių ir maždaug tiek pat populiarių straipsnių, brošiūrų, monografijos „Lietuvos dirvožemiai“ (2001 m.) viena iš sudarytojų ir bendraautorė, 1988 m. Valstybinės premijos laureatė už darbą „Agronomiškai racionalios ir ekologiškai saugios lauko kultūrų tręšimo sistemos moksliniai pagrindai“ (su bendraautoriais).

Akademija – lyg antrieji namai

Gerbiamoji Akademike, per visą Lietuvos mokslų akademijos gyvavimą nuo 1991 m. sausio mėn. esate pirmoji moteris, išrinkta viceprezidente. Ligi tol nė vienai Lietuvos mokslininkei, nors buvo labai iškilų asmenybių, nepasisekė užkopti ant šio aukšto mokslinės veiklos laiptelio. Kaip Jums pavyko įveikti tokios vyriškos savo dvasia Akademijos tam tikrą nepasitikėjimą moterimis mokslininkėmis?

Nemanau, kad viceprezidente buvau išrinkta kaip moteris. Kai rudenį Vilniuje vyko Pirmasis moterų suvažiavimas, teko duoti ne vieną interviu ir aiškinti: nenorėčiau, kad Mokslų akademijoje būtų svarstomos kvotos vyrams ir moterims. Į mokslą moterys turi ateiti lygiomis teisėmis su vyrais.

Lietuvos moksle yra daug šviesuolių moterų, kai kurių moksliniai laimėjimai didesni už manusius, bet tik labai nedaug jų išrenkama į Mokslų akademiją. Institucijos jų neiškelia – gailla. Dabar vyk nauji rinkimai – įdomu pažiūrėti, ar bus iškelta moterų. Iš 150 Akademijos narių – tik 10 moterų. Tai akivaizdžiai per mažai.

Moterų dalia Lietuvoje moksle sunkesnė už vyrų?

Dalia sunki ne dėl diskriminacijos, bet dėl natūralių moters gyvenime esančių priedermių. Kai prieš 10 metų buvau išrinkta Akademijos nare korespondente, labai jaudinausi, nes tuo metu žemės ūkio mokslai Lietuvoje buvo menkai vertinami, arba tiksliau – mažiau apie juos buvo žinoma akademinėje bendruomenėje, nes priklausė Žemės ūkio ministerijai. Vykstant pertvarkai, MA vadovai atkreipė dėmesį į žemės ūkio mokslus, jų vietą šalies mokslo sistemoje. Taip 1995 m. buvo įkurtas Akademijoje Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius. Akademijos Prezidiume buvo Lietuvos mokslo šviesuolių: akademikas Algirdas Žukauskas, jau amžinąjį atilsį, akademikai Eduardas Vilkas, Benediktas Juodka, Vytautas Kontrimavičius. Įsivaizduokite, kaip jaučiausi Prezidiume.

Dabar galiu pasakyti: dirbau 10 metų, bet man niekada nebuvo tartas žodis iš aukšto, nesijaučiau ignoruojama ir nejauchiau, kad būtų ignoruojami žemės ūkio mokslai. Manau, kad per tuos metus mūsų Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius Akademijoje užsitikrino neblogas pozicijas. Pagaliau ir mano pačios „karjera“ rodo Žemės ūkio ir miškų mokslų padėtį.

Prieš ateidama į Akademiją gana ilgai buvau Lietuvos žemdirbystės

Vis aukštyn

Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentė akad. Veronika Vasiliauskienė

instituto Vokės filialo direktoriaus pavaduotoja, o direktoriumi buvo akad. Juozas Lazauskas. Manau, ne be jo iniciatyvos 1995 m., kai Lietuvos MA buvo kuriamas savarankiškas Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius, buvau išrinkta skyriaus pirmininke. Dirbau dvi kadencijas, taip pat ir Prezidiumo nare. Pradedant antrai kadencijai, keitėsi Akademijos vadovybė, tad labai nustebau, kad buvau prezidento akad. B. Juodkos pasiūlyta į Akademijos mokslinės sekretorės pareigas. Tai svarbios pareigos, mėginau atsikalbinėti, bet atsakyti nedrįsau. Mat akademikai B. Juodka ir V. Kontrimavičius daug prisidėjo, kad būtų įsteigtas Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius, todėl negalėjau dabar atmesti man teiktą pasiūlymą. Sutikau.

Pagal Statutą, pradedant MA vadovybės naują kadenciją, Mokslų akademijos prezidentas – akad. Zenonas Rokus Rudzikas, vėl visai netikėtai mane pakvietė į savo komandą viceprezidentės pareigoms. Di-delė balsų persvara slapto balsavimu buvau išrinkta.

Smagu jausti, kad kelias veda vis aukštyn?

Taip susiklostė. Man Mokslų akademija tapo antraisiais namais, šį rudenį sukako 10 metų, kai dirbu šioje institucijoje. Labai vertinu šį savo veiklos etapą, o kad kopčiau aukštyn, tai gal ir likimo dovana. Jau penkeri metai, kai esu Akademijos administracijoje, toje „virtuvėje“, be kurios negali gyvuoti nė viena institucija. Ir su Akademijos nariais, ir su darbuotojais randu bendrą kalbą – tai svarbiausia.

Gimusieji Šaulio ženkle šauda tiesiai

Prabėgs metai, bus rašoma Lietuvos mokslo istorija, visuomenė gal ims labiau domėtis savo šviesiausiomis asmenybėmis, ir tada labai pravertės Jūsų asmeninė nuomonė, kad ir atsakant štai į tokį klausimą: kokios asmeninės savybės lėmė, kad Jūsų kelias vedė tik aukštyn?

Manęs panašiai klausė ir tada, kai buvau išrinkta akademike. Kaip čia yra, kad slapta balsuoja ir mane išrenka?.. Man nėra lengva atsakyti. Visada viską darau tai, ką reikia daryti, ir taip, kaip galvoju. Esu aukštaitė, gimusi Šaulio ženkle.

Vadinasi, tiesaus šūvio meistrė? Tiesaus, ką manau, tą ir sakau.

Jei žinau, kad neįstengsiu padaryti, tai žodžių „į vatą“ nevynioju. Su savo darbuotojais dar LŽI Vokės filiale išmokau laikytis tokios nuostatos: yra žmogus, t. y. vadybinis gyvenimo elementas, ir įstatymas. Jeigu tenka rinktis: kam teikti pirmenybę – valstybei ar žmogui, visada pirmumą teikiu ir teikiu žmogui. Žinoma, jei tas sprendimas nepažeidžia įstatymo. Kiek leisdavo mano galimybės ir kompetencija, visada stengdavausi kitiems padėti. Gal tai viena iš mano sėkmės priežasčių.

Jeigu leisite, ir aš savo trиграšį ikišiu. Juk ir šį savo pokalbį pradėjome (to skaitytojas neišvys) nuo tarši visai kitų dalykų, kitų asmenų. Nuo pagarbos varto MA nario korespondent Petro Vāsinausko, nuo Lietuvos žemės ūkio universiteto Dirvotyros ir agrochemijos katedros vedėjo prof. Algirdo Motuzo, kurį Jūs švelniai vadinatė Algiuku, nuo šio Universiteto studijų prarektorius doc. Jono Čapliko, kurį Jūs taip pat paminėjote geru žodžiu. Kiekvienas įdėmėnis klausytojas būtų pasakęs: jeigu Akademikė pastabi geriausioms kitų žmonių savybėms, džiaugiasi jų darbštumu, atsidavimu mokslui ir darbei, tai juk tokia yra ir ji pati. Toks tokį tiesiog pažįsta ir patraukia. Jūs sugebate patraukti gerus ir labai darbščius žmones. Tas gebėjimas vertinti kitą, sakyčiau, ir Jus išskiria iš daugelio kitų žmonių. Bet gal Jūs paprieštaraušite?

Nežinau, nė kaip prieštarauti. Stengiuosi kitam pikto nedaryti. Ar visada pavyksta – ne man spręsti. Jei pavyksta padėti, pasakyti gerą žodį – džiaugiuosi. Akademiją vertinu ir todėl, kad likimas man lėmė bendrauti, prie vieno stalo sėdėti su labai šviesiais žmonėmis. Tarp jų nemažai ir palyginti jaunų mokslininkų, bet svarbiausia, kad čia yra daug labai padorių žmonių. Renkant naujus Akademijos narius, akad. Benediktas Juodka klausdavo: *Ar jis padorus žmogus?* Be aukštų laipsnių ir antpečių, talento, dar labai svarbūs moraliniai dalykai. Reikia turėti paprasto žmogiškumo, gerumo, dorumo – be šito juk taip pat negalima.

Slūgsta nepasitikėjimo banga

Neretai žemės ūkio mokslai būdavo minimi kaip menkai persitvarkantys, lyg labiau „tradiciniai“, o ne šiuolaikiniai mokslai? Tačiau gal tai visai

neteisinga ir subjektyvi žmonių iš šalies nuomonė?

Jūs neišsigalvojate. Dabar ši nepasitikėjimo banga slūgsta. Juk ir tas faktas, kad Akademijoje atsirado vietos Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriui, rodo, jog blėsta nepasitikėjimas šiais mokslais. Labai gerai, kad Lietuvoje nėra atskiro Žemės ūkio mokslų akademijos, o šie mokslai sutelkti po Lietuvos MA stogu. Baltarusijoje ir Latvijoje nuo tarybinių laikų buvo atskiro Žemės ūkio mokslų akademijos. Šiais metais pavasariop į Vilnių buvo atvykusi Latvijos žemės ūkio mokslų akademijos prezidentė, o grįžusi Latvijos mokslų ir menų akademijoje skaitė pranešimą, kuriame taip pat Lietuvos pavyzdžiu įrodinėjo, kad prie Latvijos mokslų ir menų akademijos būtina įkurti Žemės ūkio mokslų skyrių. Mes latviams išsiuntėme visus dokumentus, nes jie domėjosi, kaip veikia mūsų skyrius priklausydamas Akademijai. Dabar prie Latvijos mokslų ir menų akademijos įkurtas Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius.

Tai teisingas sprendimas, nes įvairūs mokslai neturėtų būti atskiroje terpėje. Siekiame kuo labiau žemės ūkio mokslus integruoti į kitų mokslų institucijas. Po Akademijos stogu labai gražūs ryšiai užmezgi tarp Lietuvos Sodininkystės ir daržininkystės instituto ir Botanikos instituto fiziologų. Dabar rengiame turiningas mokslines konferencijas, o Valstybinis mokslo ir studijų fondas finansuoja biotechnologijos tyrimus. Jūs vykdo Lietuvos žemės ūkio universitetas, Biotechnologijos institutas, Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institutas, Lietuvos žemdirbystės institutas. Tai sėkmingas bendradarbiavimas.

Šios mūsų minėtos žemės ūkio institucijos savo mokslų srityse yra gana plačiai išėjusios į Europos mokslo erdvę. Štai Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institutas yra susipažinęs ir bendradarbiauja su kone visomis savo sritys Europos institucijomis. Teko lankytis Švedijoje, Upsaloje, kur taip pat yra sodininkystės ir daržininkystės institutas. Kai prisistačiau esanti žemės ūkio mokslų atstovė, išgirdau komplimentą už Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institutą, kurį užsienyje, pasirodo, ir žino, ir vertina.

Arba mūsų biotechnologijos mokslai. Kai kam atrodo, kad biotechnologija – tai fermentai, vaistiniai preparatai ir panašiai, tačiau biotechnologija – tap pat su augalininkyste bei gyvulininkyste susijęs mokslas. Augalininkystėje tai ir bulvių auginimas iš laštelės. Pirmoji bulvių meristemų laboratorija buvo įsteigta LŽI Vokės filiale, dabar šios laboratorijos veikla atnaujinta. Augalų genetika taip pat siejasi su biotechnologija, tam reikia fundamentinių tyrimų. Lietuvos žemės ūkio universitete ir Lietuvos miškų institute įsteigtos biotechnologijos laboratorijos, tad prioritetas šiuolaikinės kryptys dabar plėtojamos ir žemės ūkio institucijose.

Arba štai Žemdirbystės institute jau kuriamos naujos kviečių veislės, kurios pagal derlingumą ir kokybės rodiklius atitinka aukščiausius Europos standartus. Dirvotyros ir agrochemijos tyrimai Lietuvoje taip pat atliekami labai geru lygiu – tai ir fundamentiniai, ir taikomieji tyrimai. Ir daugelis kitų tyrimų – veterinarinės medicinos, zootechnikos ir kitose mokslo kryptyse.

Tradiciniai mokslai gali tapti moderniais

Tad ar šiandien žemės ūkio mokslus teisinga skirstyti ir tradicinius ir modernius?

Sakyčiau, ne modernūs mokslai, bet kitaip: persitvarkę sugebame dirbti naujoviškai, taikdami modernius tyrimų metodus. Lietuvos žemės ūkio mokslas ilgai buvo gana uždaroje erdvėje. Kai kuriems žemės ūkio mokslams ir sovietmečiu buvo pavykę išsiveržti iš tos erdvės, tarptautinėse konferencijose atstovauti visam tos srities tarybiniam mokslui. Kad ir žolininkystės mokslas, kurio atstovai buvo prof. Juozas Tūnkinas, prof. Leonas Kadziulis yra pelnę didelį autoritetą, taip pat ir tarptautinį.

Šiandien ir tradicinė srityse atliekami naujos tematikos tyrinėjimai. Kas pasakys: modernūs ar nemodernūs tai mokslai? Kad ir mūsų aptartoji biotechnologija. Seniau tik bulvės tyrinėtoms (bulvių meristema) LŽI Vokės filiale, o dabar įsteigtos laboratorijos įvairiose institucijose; ten vykdomi daug platesnio pobūdžio tyrimai.

Lietuvoje vis labiau plinta ekologinė žemdirbystė. Kai kas mano, kad čia nereikia daug mokslo naujovių – užtektų pritaikyti sukauptas žinias. Bet yra ne taip. Kyla naujų fundamentinių klausimų, kad ir dirvožemio „apsirūpinimo“ maisto medžiagomis. Juk ekologinė žemdirbystė turi plėtoti organiška, nenaudoti sintetinių trąšų. Tačiau nederlingas žemės reikia tinkamai parengti, nes trūkstant maisto medžiagų, augalai nebus visaverčiai. Dirvožemyje turi pakakti azoto, fosforo, kalio ir kitų mineralinių maisto medžiagų ir viso kito. Pavyzdžiui, Žemdirbystės instituto Joniškėlio bandymų stotyje ir kitur dabar atliekami specialūs bandymai, sprendžiami ekologinės žemdirbystės klausimai.

Gruodį kaip tik sukako ekologinės žemdirbystės Lietuvoje dešimtmetis. Ką ta proga dar galima pridurti?

Tai nėra tiesioginė mano tyrimų sritis, bet manau, kad ir anksčiau esame nagrinėję šiuos klausimus. Ir anksčiau siekta optimizuoti trąšų normas, atsižvelgiant į augalų biocheminę sudėtį. Stengtasi išvengti vieno ar kitų medžiagų pertekliaus. Už tuos darbus 1988 m. grupei mokslininkų net buvo suteikta Valstybinė premija už ekologiškai saugių trąšų normų nustatymą. Tai grupei priklausiau ir aš.

Dabar ekologinį ūkininkavimą labai remia valstybė – tai gerai. Tačiau yra kita problema: neišspręsti ekologiškų produktų perdirbimo reikalai. Ūkininkas pagamina, bet nėra perdirbėjo, nes jam neapsimoka – reikėtų tos produkcijos daugiau pagaminti. Ekologiška produkcija – pieno produktai, augalai, vaisiai, daržovės – turi būti atskirai perdirbama, pateikiama prekybos tinklams. Kol kas to nėra, ir laikas spręsti šiuos klausimus. Aišku, reikia investuoti.

Dabar yra valstybės remiama programa, suinteresuotų žmonių, kuriems apsimoka gaminti, bet kiekvieną klausimą reikia išspręsti iki galo.

Tad ne paslaptis, kad ekologinei žemdirbystei būtinas mokslas. Esame surengę kelias konferencijas maisto saugos ir kokybės klausimais – visada iškyla ir ekologiškų produktų perdirbimo problema. Teks įtraukti augintojų, perdirbėjų ir platintojų pajėgas. Kaip pabrėžė žemės ūkio ministrė prof. Kazimira Danutė Prunskienė: *nuo lauko – iki stalo*. Pažangi technologija ekologišką produkciją turi lydėti per visą gamybos ir perdirbimo ciklą.

Bus daugiau

Kalbėjosi
Gediminas Zemlickas

Pradžia Nr. 21

Mūsų žymusis fizikas Lietuvos, Rusijos ir Europos mokslų akademijų tikrasis narys prof. Juras Požela, vadovaujantis Tarptautinio mokslinės kultūros centro Pasaulinės laboratorijos Lietuvos skyriui, gruodžio 5 d. paminėjo savo 80-metį. Jubilias buvo pagerbtas jam skirtą paroda, kuri atidaryta Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje. Akademijoje vyko didelės jo pagerbimo iškilmės, kuriose be Akademijos narių dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pavaduotojas Česlovas Juršėnas, Ministras Pirmininkas Algirdas Brazauskas, šalies politikai, mokslui ir kultūrai nusipelnę asmenys.

Iškilmų metu buvo galima įsigyti naują tik ką pasirodžiusią Jono Rudoko knygą *Akademikas Juras Požela: gyvenimas, atiduotas mokslui*. Knygos leidimą rėmė Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Mokslų akademija ir Valstybinis mokslų ir studijų fondas.

Savo ruožtu ir *Mokslo Lietuva* toliau kalbina jubiliatą, suvokdama, kad tai didžiulę gyvenimo, organizacinės ir mokslinės veiklos patirtį sukaupusios asmenybės mintys.

Praėjusį kartą kalbėjome apie tai, kaip svarbu į vidurinės mokyklos ir gimnazijos kursą įsileisti daugiau naujosios, moderniosios fizikos. Jūs sutikote, kad į dvi savaitines fizikos pamokas nebeįmanoma sutalpinti visą kasdienę informaciją. Kita vertus, daugėja ne fizikos dėsnių, esminių dalykų, o informacijos, kurios toli gražu ne visada prireikia net patiems fizikams. Niutono fizika juk nesikeičia.

Nesikeičia, bet visa blogybė, kad naujoji fizika – statistinė fizika, kinetika, reliatyvumo teorija – į mokymo programas nėra nepatenka. Tenkinamasi teiginiu, kad didelė energija galima suskaldyti branduolį – štai ir visa modernioji fizika.

Taip yra dėl to, kad pats moderniosios fizikos mokslas dar formuojasi, tad nėra prasmės skubėti jo „grūsti“ į mokyklą. Užtat reikia mąstyti, kaip moksleiviams pateikti supaprastintą informaciją. Svarbu, kad moksleiviai sužinotų tuos modernius dalykus.

Dar sudėtingiau yra biologijoje. Šiuolaikinės biologijos juk nepalyginsi su ta, kurios pavyzdžiui, teko

Ugdyti smalsumą ir pažinimo skonį (2)

Akademikas Juras Požela savo 80-mečio sukaktuvio dieną

mokytis man. Apskritai mokytojas turėtų moksleiviams pateikti tai, kas tame moksle yra gražaus. Antraip moksleiviai žinių nepriims, o visko „išskalti“ nesugebės. Moksleiviui reikia rodyti kelią, kad jis pats gebėtų prieiti prie informacijos – per internetą ar kitomis priemonėmis.

Tai panašu į skaitymą: vaikai išmokomi tiek, kad sugebėtų skaityti laikraščius ar knygas. Tačiau dabar jau ne laikraščius reikia mokyti skaityti, bet rasti mokslinės informacijos. To išmokyti galime tik aiškindami konkrečius dalykus.

Kad galėtum skaityti laikraščius, turi ne tik mokėti raidyną. Būtina gebėti kompiuteriu pasiekti didžiulius informacijos kiekius. Reikia įgūdžių – štai to ir turėtume mokyti, ugdyti.

Ugdyti pažinimo skonį

Tačiau kaip pasiekti, kad kompiuteris moksleiviui būtų ne žaidimų, bet asmenybės ugdymo priemonė? Argi jis, net ir mokėdamas, kompiuteriu ieškos informacijos, jei neturės tikslo, konkrečių interesų? Svarbu ne tiek pati informacija ir gebėjimas jos rasti, kiek motyvacija, siekis naudotis ta informacija.

Mokykla ir turėtų suformuoti jau-

no žmogaus interesą ieškoti informacijos, svarbu ugdyti smalsumą ir pažinimo skonį. Jei žmogus jį pajuto vienoje srityje, tai pajus ir kitoje. Tačiau dabartinėje mokykloje tiesiog neįmanoma įsisavinti visų teikiamų žinių, todėl moksleiviai stengiasi išvengti jiems persamo mokslo.

Talentingas mokytojas net ir prasčioje švietimo sistemoje diegs pažinimo džiaugsmą, gebėjimą išvelgti mokslo grožį, o prastas mokytojas to nepadarys, net jei sistema bus geriausia.

Būtent. Jei pats mokytojas smalsus, jis gerai dirbs. Tačiau įsivaizduokime muzikos mokytoją, kurį vargina ir muzika, ir mokiniai. Kaip sunku jam dirbti savo darbą. Kartais patiems mokytojams būna nelengva suvokti visą gaunamą informaciją, tad ar galime norėti, kad jie visa tai tinkamai perteiktų vaikams.

Dabar mokykloje visko negalima išmokyti, net jei mokymosi laiką pratęstume nuo 12 klasių iki 20 – visos informacijos nepavyktų įsisavinti. Tai svarbus klausimas – kaip įsisavinti žmogijos sukurtą informaciją. Tai priklauso tik nuo požiūrio į gyvenimą ir pačią informaciją. Jei žmogus turi interesų, yra motyvuotas, tai sugebės įsisavinti, antraip – ne.

Gedimino Žemliūko nuotraukos

Man pačiam mokykloje sekėsi geometrija, trigonometrija. Šie gabumai išryškėjo jau 8 klasėje. Tada pajutau, kad matematika padeda suprasti reiškinius, atlikti konkrečius dalykus. Kai moksleivis pajunta štai tokį mokslo „skonį“, atsiranda ir motyvacija, ir interesas. Panašiai ir fizikoje: svarbu ne išmokyti Niutono dėsnius, bet pajusti, kad be jų neįmanoma apsieiti. Nežinodamas tų dėsnių, nesuprasi, kodėl skrenda lėktuvai, kodėl važiuojant ant šono neviršta dviratis. Tačiau jei moksleiviui tokių klausimų nekyla, jam neįdomu, jis fizikos neišmoks.

Kaip fizikos reikia mokyti aukštojoje mokykloje? Ar ir studijų metu studentui taip pat tenka „kalti“ daug nereikalingų dalykų?

Studentui pagrindinis reikalavimas – kad jis būtų smalsus. Antraip pasirinktoje srityje jam nėra ką veikti. Tarkime, jaunuolis studijuoja teisę ir nori būti advokatu. Tačiau jam nesvarbu – geru ar blogu advokatu, jam svarbu tik diplomai. Jeigu žmogus nejaučia teisės „skonio“, neturi išugdyto atsakomybės jausmo, tai koks jis bus teisininkas. Labai svarbu žmogaus pomėgiai, jo interesas pasirinktai profesijai ar specialybei.

Nesmerkiu visų studentų, bet pastebiu, kad daug jų stengiasi tik dėl diplomo. Gerai, kad yra bakaluro pakopa, nes jei per ketverius studijų metus jie nepajunta polinkio pasirinktai specialybei, tai magistro laipsnio geriau nesiekti. Bus sunku ir tokiam specialistui, ir jį supantiems žmonėms. Nėra jokios prasmės studijuoti nemėgiamos srities, geriau jau dirbti. Dabar įsidarbinti norimoje vietoje nėra lengva, gal todėl tam tikra jaunimo dalis ir renkasi studijas. Gal tai nėra blogiausias pasirinkimas, nes įgytos žinios gali praversti ir kituose darbuose. Tačiau studijuoti nepajutus potraukio pasirinktai profesijai – beviltiškas dalykas.

Reformos neturi būti grovimo įrankis

Lietuvoje įsitvirtinusi nuostata, kad mūsų aukštųjų mokyklų teikiamas išsilavinimas yra prastas, jam toli gražu iki tarptautinių reikalavimų. Ne sykį teko girdėti taip tvirtinant pramonininkus, verslo atstovus, mūsų politikus, net kai kuriuos mokslo ir studijų institucijų darbuotojus. Kaip Jūs manote, ar tikrai Lietuvoje įgytas aukštasis išsilavinimas toks jau prastas?

Nemanau, kad mūsų aukštasis mokslas atsilieka, tačiau keičiasi jo formos. Vis labiau artėjama prie privataus mokslo, norintieji studijuoti gali rinktis studijų formą ir dalykus. Jei, pavyzdžiui, aš nenoriu studijuoti universitete, bet man rūpi fizika, ieškau kitų mokymosi formų. Juk taip mokomės užsienio kalbų. Universitetas moko pažinti pačią kalbą, bet jei man tos kalbos reikia tik kasdieniame gyvenime, galiu rinktis nebūtinai universitetines studijas, pakaks įvairių kursų, privačių pamokų.

Tačiau štai į ką noriu atkreipti dėmesį. Kol teikiamas aukštasis mokslas buvo valstybinis, tai jis tomis sąlygomis buvo geras toks, koks buvo. Jeigu imamės reformos, judame

privataus aukštojo mokslo link, tai pačių studentų iniciatyvai tarsi palieka daugiau vietos. Savo pinigais jie gali duoti tam, kam mano esant reikalinga. Bet kokia revoliucija pirmiausia veda prie grovimo, o paskui susigriebiama statyti. Dažniausiai grįžtama į tas pačias vėžes. Kažkas iš mąstančių žmonių pažymėjo, kad Rusijoje vykusių reformų buvo geros bent tuo, kad nedaryta reformų moksle, universitetuose. Sovietų Sąjungoje Mokslų akademija juk nebuvo panaikinta ar visiškai pakeista.

Jus galima suprasti, kad mokslų akademijos neturėtų keistis, bet juk ne tai turite mintyje?

Mano nuomone, akademijos turi keistis, nes keičiasi ir pats gyvenimas. Tik keistis ne revoliuciniu būdu. Todėl ir dabar Lietuvoje vykstančios mokslo ir švietimo reformos pirmiausia neturi būti griauamojo pobūdžio. Visame pasaulyje pripažinta, kad buvusioje Sovietų Sąjungoje, taip pat ir Lietuvoje būdavo labai gerai parengiami vidurinių mokyklų moksleiviai. Dabar gyvenimas reikalauja dar geresnio parengimo. Tai visai nereikia, kad reikia iki pamatų sugriauti senąją mokyklą. Mano nuomone, reikia tik geriau mokyti. Pagaliau visai neblogger būtų, jei tėvai galėtų savo vaikams parinkti arba senojai pavyzdžio mokyklą, arba

Prof. Algirdas Šleika skaito pranešimą apie akad. Juro Poželos gyvenimą ir mokslinę veiklą

pertvarkytą. Jei pripažįstame, kad egzistuoja švietimo rinka, tai reikia ir pasirinkimo laisvės. Tačiau versti nuo vienos dogmos pereiti prie kitos – negera tendencija.

Apie idėjas

Mokslas neįmanomas be idėjų, todėl pakalbėkime apie jas. Jums tų idėjų niekada nestigdavo, ko gero, visas Puslaidininkių fizikos institutas dirbo, stengdamasis jas įgyvendinti. O kaip šiandien?

Ir dabar kyla gerų idėjų, būtų įdomu jas patikrinti. Tačiau norint tai padaryti paprastai reikia didžiulių pastangų ir darbo. Puiku, kai gera idėja švysteli, įkvepia, bet paskui prasideda „juodas“ darbas. Taip visuose moksluose, o visuomeniniuose dar prisideda ir politika. Idėjų įgyvendinimas ir yra mokslininko kūrybos erdvė. Jaunystėje man kildavo išties gerų idėjų, jas mėgindavau išbandyti, stengdamasis įgyvendinti kitus sumanymus, galėdavau pasitelkti daugiau mokslininkų.

Nesakyčiau, kad dabar kyla mažiau idėjų. Tačiau puikiai suprantu, kad nebeturiu daug laiko joms

Atidarant akad. Juro Poželos 80-mečiui skirtą parodą: Lietuvos MA prezidentas akad. Zenonas Rokus Rudzikas, jubilato žmona Rima Poželienė, akad. Juras Požela ir bibliotekos direktorius dr. Juozas Marcinkevičius

Tą dieną sveikinimų nestigo

įgyvendinti. Tiesiog nebėra jėgų. Atsisakau kai kurių net labai perspektyvių idėjų, nes žinau, kad joms įgyvendinti reikėtų kurti atitinkamą eksperimentinę bazę ir pačiam tektų imtis sunkaus darbo, nes tai ir yra pagrindinis mokslininko darbas. Todėl dabar atsisakau daugelio gražių dalykų. Tas darbas man jau fiziškai yra per sunkus.

Taip palaidojamos geros idėjos?

Nepalaidojamos. Štai dabar tiriu elektronus ir fononus puslaidininkuose. Įdomu būtų pasižiūrėti, kas vyksta paviršiniuose puslaidininkų sluoksniuose. Jei būčiau anksčiau ėmėsis šios problemos, tai tikrai pasinerčiau visa galva, nes man labai įdomūs paviršiniai efektai. Tačiau norint dabar gilintis, tektų taikyti labai sudėtingą matematinį aparatą, skaičiavimo technikos galimybes, pagaliau telktis ir naujų darbuotojų. Yra ir rizikos, nes didelės pastangos gali nepasiteisinti.

Juk anksčiau taip ir būdavo. Tik šmėkštelėdavo gera nauja mintis, tuoj pat ją ir tikrindavome, bandydavome. Kūrėme tokią tyrimo darbų metodiką. Dabar tenka save riboti.

Akad. Jurui Poželai skirtos parodos stendas

Gal reikėtų kurti darbo grupes perspektyvioms idėjoms patikrinti? Jau niems mokslininkams reikia duoti daugiau darbo.

Buvo laikai, kai turėjau gal dešimt aspirantų; jiems skirdavau tokias užduotis. Tačiau šiandien kurti naujas grupes man jau per sunku.

Bando įkinkyti rentgeno spindulius

Tačiau ir dabar dirbate labai intensyviai. Būtų įdomu apie tai išgirsti iš Jūsų paties lūpų.

Dabar dirbu dviem kryptimis. Tyrinėju rentgeno spindulių detekciją, faktiškai tai rentgenografija, rentgeno spindulių pavertimas regimais šviesos spinduliais. Jei pavyktų išspręsti šią problemą, rentgeno spindulius būtų galima panaudoti, tarkime, mikrochirurgijoje.

Visi žino, kad lazerio spinduliais

daromos įvairios operacijos, taip pat akių. Įdomu ir tai, kad optikos įtaisais taikomas gydyti regos sistema, t. y. biologinį optinį objektą.

Tačiau lazerio spindulio neurochirurgai negali panaudoti, nes pakaušis šiais spinduliais neperšviečiamas. Tačiau labai siauru rentgeno spindulių pluošteliu galima atlikti tokias smegenų operacijas, rentgeno pluoštelis gali būti labai geras „skalpelis“. Įvairiose smegenų vietose siauru rentgeno spindulių pluošteliu galima operuoti. Neurochirurgai tai gali būti geriausias instrumentas. Man ši tyrimų kryptis labai įdomi.

Todėl ir nesistengiu blaškytis kitur. Norėjau rentgeno daviklius sukurti mamografijai – krūties vėžiui nustatyti. Reikia pastebėti ir diagnozuoti labai mažus onkologinius židinius, kartais net mažesnius kaip 1 mm dydžio.

Tai savotiškas krūties skenavimas įvairiu gyliu?

Taip, iš esmės tai rentgeno nuotraukos gavimas. Šis tyrimas galėtų tapti toks pat įprastas, kaip kraujo ėmimas iš piršto. Norint laiku pastebėti vėžio židinėlių, moterims reikė-

Akad. Jurui Poželai skirtos parodos stendas

tų kas mėnesį tikrintis.

O kaip gi kenksmingos spinduliuotės dozės?

Tai ir visa gudrybė, kad įprastas rentgeno aparatas švitina kenksmingais spinduliais, todėl kas mėnesį tikrintis negalima. Jei pavyktų sumažinti tokių spindulių dozę (tai spinduliavimo intensyvumo ir švitinimo laiko sandauga), pavyzdžiui, iki 1 mikrosekundės (1 milijoninės sekundės dalies), tai gautoji spindulių dozė būtų nepavojinga. Visa bėda, kad per 1 mikrosekundę nuotraukos nepadarysi – per trumpa ekspozicija. Dabartinėmis sąlygomis reikėtų maždaug 3 sekundžių. Jei pavyktų bent milijonu kartų sumažinti tą ekspoziciją, tai moteris galėtų tikrintis nors kasdien.

Kaip siūlote sutrumpinus ekspozicijos laiką vis dėlto gauti optinį tiriamo objekto vaizdą?

Reikia naudoti ne įprastą foto-

plokštelę, bet visai kitokią priemonę.

Kristalą?

Taip, puslaidininkinį kristalą. Tos krypties darbus mes jau plėtojame apie septynerius metus. Padarėme jautrų detektorių mamografijos reikmėms ir pasiūlėme įdiegti Siemens bendrovei, kuri gamina rentgeno aparatus.

Kiek suprantu, nepavyko? Jei būtų pavykę, visi apie tai tik ir kalbėtų.

Šį mūsų darbą, kurį atlikome per Pasaulio laboratoriją, palaikė ir 1981 m. Nobelio premijos laureatas Kajus Siegbahnas (Kai Siegbahn) iš Švedijos. Bendradarbiauome ir su CERN'u. Mūsų siūlomas metodas maždaug 10 kartų jautresnis už naudojamus dabar, bet Siemens bendrovei tai per mažai, kad galėtų keisti visą pagamintą aparatūrą. Jei jautrumas būtų šimtą ar tūkstantį kartų didesnis, tada bendrovei apsimokėtų kurti visai naują aparatūrą.

Gal rentgeno spindulius pavyks nukreipti į mikrochirurgiją

Kas toliau? Ar tai jau viskas?

Galima tęsti šios srities darbus, bet tam reikia visai kitokio tipo rentgeno aparatų. Dabar šiuo aparatu „šviečiama“, atidaromas langelis ir dalis spindulių nukreipiama rentgenogramai gauti. Norint gauti bent 10 kartų trumpesnį impulsą, tektų keisti visą aparatūrą. Kokia firma tam ryšis, jei jau daugeliui metų pagaminusi aparatūros? Tačiau anksčiau ar vėliau vis tiek bus pereita prie naujo tipo rentgeno aparatų. Žinoma, pirmiausia turi kilti jų poreikis. Kam bendrovės vadovui ir kitiems sukti galvą, jeigu jų produkcija ir taip perkama visame pasaulyje? Pasiūlius tobulėnę aparatūrą, aišku, ir gerokai brangesnę, klinikos pareikš neturintys pinigų jai įsigyti. Pagaliau ar kas norės mamogramą daryti kas mėnuo? Kol kas norinčiųjų nebūtų daug.

Dabar mūsų onkologams noriu pademonstruoti „chirurginius“ rentgeno spindulius. Savo įtaisą mes bandėme Grenoblyje labai „kietiems“ spinduliams itin ploname sluoksnyje. Spindulių plotis – 100 μm (mikrometrų). Norint spindulius naudoti operacijai, pataikyti į reikiamą tašką, reikia matyti 10 μm pločio spindulį. Tai labai didelė skiriamoji geba, kuri sunku pasiekti.

Kodėl pasirinkote būtent rentgeno spindulius?

Šiuos spindulius sudaro labai daug įvairaus bangos ilgio (10⁻⁵–10² nanometrų) spindulių. Už juos dar trumpesnės bangos ilgio gama spin-

duliai – jau yra elektromagnetiniai spinduliai. Priminsiu, kad už matomosios šviesos diapazono, trumpėjant bangos ilgiui, prasideda mūsų akimi nematomas ultravioleto, toliau – rentgeno ir pagaliau – dar „kietesnių“ gama spindulių diapazonas.

Tai gal tuos gama spindulius, jeigu jie „kietesni“ ir už rentgeną, būtų geriau taikyti ir aptinkant vėžio židinių užuomazgas?

Tam reikėtų turėti tinkamus gama spindulių generatorius. Tarp kitko, kalbėdami apie rentgeno spindulius, mintyje iš esmės turime visą platų diapazoną nuo matomosios šviesos: mums svarbu turėti žmogaus kūnui skvarbių spindulių diapazoną. „Kiečiausi“ spinduliai – neutrinio, jie kūną pereina kiurai, tad mums iš jų menka nauda, nes juos naudojant nepavyksta nieko padaryti. Man reikia tokių spindulių, kurie padėtų iš kūno išgauti informaciją. Tam geriausiai tinka platus rentgeno spindulių diapazonas.

Beje, gama spinduliai taikomi spindulinėje terapijoje, kai mėginama paveikti vėžio pažeistas ląsteles. Naudojama nuo 10 iki 100 kilovoltų

draudžiamosios juostos plotį, struktūrą. Iš vienos pusės kristalas skaido šviesą, o iš kitos – jis neskaidrus. Jeigu jame generuojama šviesa, tai ją galima iš kristalo išspinduliuoti. Šią savybę galime naudoti labai „kietiems“ fotonams atpažinti, o „kietas“ fotonas – tai ir yra rentgeno spindulys. Tada ir kilo idėja. Tyrinėdami tuos vadinamuosius varizoninius kristalus, jų savybes, išitinkinome, kad juos galima panaudoti ne tik šviesos detekcijai, t. y. ne vien kaip fotodetektorius, bet ir daug „kietesniams“ bangoms – ultravioletui, pasukui ir rentgeniui detektuoti.

Kadangi rentgeno detektoriai medicinoje sukelia sunkumų, tai mėginome tyrinėti, ar arizoniniai kristalai gali būti taikomi rentgeno spindulius paverčiant matomojo diapazono šviesa. Pavyko. Dabar šią idėją toliau tobuliname. Mat iš pradžių gaudavome šviesą akimi nematomoje infraraudonoje srityje, nors ir artimoje matomai šviesai. Norėdami užfiksuoti naudojome skaitmeninę fotokamerą (CCD). Tos kameros, taip pat ir šis Jūsų fotoaparatas, jautrus ir nematomai šviesai. Jei pritaikysite filtrą, kuris nepraleistų mato-

Prezidentai: 1984–1992 m. Lietuvos MA prezidentas akad. Juras Požela ir dabartinis prezidentas akad. Zenonas Rokus Rudzikas

itampa, o švitinant gama spinduliais – šimtas megavoltų. Gama spindulius taip pat galima taikyti mūsų jutikliuose, tačiau iškyla kitų problemų, kad ir tinkamų generatorių stoka. Pakanka sunkumų dirbant ir su rentgeno spinduliais: juos nelengva „atlenkti“, beje, kaip ir gama spindulius.

Skaitmeninės kameros – rentgeno spinduliams nuskaityti

Kaip pradėjote dirbti su rentgeno spinduliais, kaip ėmėtės krūties vėžio nustatymo problemos? Kas užvedė ant kelio?

Dirbome su aliuminio galio arsenido kristalais. Keičiant aliuminio kiekį, kristalas keičia vadinamąjį

mosios šviesos, bet praleistų tik infraraudonuosius spindulius, turėtu mėtė naktinio matymo aparatą.

Mūsų naudojami kristalai sukurti iš silicio ir taikomi nuskaityti rentgeno spindulius, paverstus į infraraudonuosius. Todėl šiam tikslui galima naudoti paprastus skaitmeninius fotoaparatus. Tai labai svarbu, nes iš skaitmeninio fotoaparato informaciją galima iškart perkelti į kompiuterį. Tada su gautąja rentgenogramą jau įmanoma atlikti įvairius tyrinėjimus, išnagrinėti mums rūpimus kūno taškus, kuriuose gali slypėti vėžio užuomazga.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Jubiliasas su artimaisiais

Esame kaip alpinistai – surišti viena virve

Atkelta iš 2 p.

negalima atsisakyti. Todėl aš ir dalyvauju šioje apskritojo stalo diskusijoje, nes kiek galiu, stengiuosi padėti plėtoti tuos santykius ir ryšius. Man tai rūpi, suprantu jų rūpesčius. Ukrainoje pažįstu daug įvairių žmonių, mane taip pat ten neblogai pažįsta, todėl mūsų ambasada gali padėti įgyvendinti kai kuriuos projektus ar sumanymus. Manau, kad tai nemažiau svarbu už naujas investicijas, eksportą ir importą. Susidarius palankiam bendradarbiavimo fonui, laimi ir verslas.

Kaip ukrainiečiai jaučiasi Lietuvoje

ML. Kokia vieta šioje politinių ir ekonominių mūsų valstybių santykių panoramoje tenka Lietuvos ukrainiečiams? Gaila, mūsų pokalbyje negalėjo dalyvauti Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė gydytoja Natalija Šertvytienė, bet gal į šį klausimą galėtų atsakyti tėvas Pavlo Jachimecas?

Tėvas Pavlo Jachimecas. Ponios Natalijos tikrai negalėsiu pakeisti, bet pasidalysiu savo mintimis. Mūsų Švč. Trejybės Graikų apeigų katalikų bažnyčia ir vienuolynas veikia Vilniuje. Lietuvoje yra net šešios ukrainiečių bendrijos, todėl man tenka atlikti apeigas ir kituose Lietuvos miestuose – Jonavoje, Klaipėdoje. Ši mūsų sieki skatina ir remia katalikų bažnyčios hierarchai. Per sielovados darbą stengiamės gyvinti ir ukrainiečių bendrijų Lietuvoje veiklą.

ML. Lietuvos valstybė ukrainiečių bendruomenei ir tikintiesiems sugrąžino Švč. Trejybės bažnyčią. Vadinasi, jau atkuriamas istorinis teisingumas?

Tėvas P. Jachimecas. Už tai esame labai dėkingi Lietuvos Vyriausybei. Noriu pabrėžti ir puikius mūsų ryšius su Lietuvos katalikų bažnyčios hierarchais. Kaip parapija mes pavaldūs Lietuvos kardinolui metropolitui Juozui Audriui Bačkui, o kaip vienuolynas – Ukrainos Bazilijonų ordino aukščiausiajai vadovybei.

Mus labai remia Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis ir kiti vyskupai. Jie ne tik neprieštaruoja, bet ir remia mūsų pastangas atlikti savo liturgines apeigas ne tik ten, kur gyvena Rytų apeigų katalikų ukrainiečių, bet aukoti šv. Mišias Graikų apeigomis tokiose šventovėse kaip Šv. Bazilijaus Didžiojo bažnyčioje Bazilionuose ar Šv. Jurgio bažnyčioje Šiauliuose. Todėl ypatingą dėkingumą jaučiame JE vyskupui E. Bartuliui. Tai mums labai svarbu. Štai Telšių vyskupas Jonas Boruta SJ ne kartą man skambino ir ragino atvažiuoti į Klaipėdą, sukviesti tikinčiuosius ukrainiečius ir atlikti apeigas. Taip

pat ir Kaišiadorių vyskupas Juozapas Matulaitis leido ukrainiečiams mels-tis Rytų katalikų apeigomis Elektrėnų bažnyčioje.

Kol kas tesu vienintelis Rytų apeigų katalikų bažnyčios Lietuvoje kunigas, tad man labai sunku visur suspėti. Be to, tekdavo kartą per mėnesį lankyti ir Estijoje gyvenančius Rytų apeigų katalikus. Dabar ši pareiga atkrito, bet ir vien Lietuvoje gyvenantiems ukrainiečiams nespėju apeigų atlikti visur, kur žmonės pageidauja. Štai kodėl mums labai svarbus Katalikų bažnyčios sprendimas leisti dviem Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino vienuoliams mokyti Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijoje. Kitiems ordinams nedažnai suteikiama tokia privilegija. Jau turime ir pirmuosius vaisius: tėvas djakonas Natanailas Šturmak OSBM greitai bus išventintas į kunigus, mokosi Severianas Suddja OSBM. Kitąmet ir trečias mūsų brolis Terentijus Tertula OSBM pradės mokyti Vilniaus katalikų seminarijoje.

Ekumenizmas – kaip gyvenimo norma

ML. Taigi civilizuoti, europietiš-kai sprendžiami net ir gana sudėtingi religinio gyvenimo klausimai?

Dr. Aldona Vasiliauskienė. Norėčiau šį tą pridurti. Bazilionų mokykla, veikianti Šiaulių r., organizuodama renginius, švęsdama šventes, būtinai pasikviečia ir tėvą Pavlo. Prisimenu 2003 m. Mokytojo dieną Bazilionų mokyklos kolektyvas minėjo tą dieną, kai tėvas Pavlo galėjo atvažiuoti. Norėta, kad jis palaimintų stalą, nes Bazilionuose savo kunigo tuo metu nebuvo.

Tėvas P. Jachimecas. Galėčiau priminti, kad ir švenčiant Naujuosius metus į Bazilionus du kartus iš Ukrainos buvo atvykę vienuoliai bazilijonai atlikti liturginių apeigų. Taip pat ir iš Bazilionų gyventojai kartais atvyksta į mūsų šventes Vilniuje. Labai gražiai bendraujame.

ML. Ir tai visai nereiškia, kad lietuviai tikintieji pradės melstis pagal Graikų katalikų apeigas. Žinoma, juokauju.

Ambasadorius B. Klimčiukas. Ukraina nuo seno buvo savotiška įvairių religijų kryžkelė, nes ten gyvena ir tebegyvena daugelio tautų žmonių. Gal todėl ir mūsų prezidentas V. Juščenko niekada šventikų neklausia, kokiam tikėjimui jie priklauso. Jeigu deramas momentas ir laikas leidžia jam tai pasakyti, prezidentas prašo jį palaiminti.

ML. Tikros ekumenizmo apraiškos. Ir ypač malonu, kad tą pačią ekumenizmo dvasią, kurią propagavo am-

žinąjį atilsį popiežius Jonas Paulius II, mes pastebime ir pirmojo Ukrainos valstybės asmens poelgiuose, ir mažo Bazilionų miestelio gyventojų elgsenoje. Visa tai mus ir vienija kaip europiečius.

A. Vasiliauskienė. Šio ekumenizmo pradžia Lietuvoje sietina su istorine praeitimi, su 1617 m., kai Lietuvoje buvo įkurtas Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas. Ištakas galima sieti ir su 1596 m. Brastos bažnytinė unija, kai buvo pasirašytas sprendimas vienyti Katalikų ir Stačiatikių bažnyčias Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje. Tik vėliau šiuos sprendimus siekia praktiškai įgyvendinti.

Tėvas P. Jachimecas. Vilniaus miesto reikšmė Brastos bažnytinės unijos sprendimų įgyvendinimui ir Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino įkūrimui yra labai didelė. Mokslinėse konferencijose, kurių ne vieną pavyko surengti kartu su Vilniaus ir Šiaulių universitetais, tą istorinę atmintį ir stengiamės gaivinti. Tyrinėdami Šv. Juozapato, kilusio iš Voluinės-Vladimiro, Josefo Veljamino Rutskio ir kitų mūsų istorijai bei religiniam judėjimui nusipelnusių asmenų gyvenimus ir veiklą, jaučiamės prisidedant prie mokslinės bei švietėjiškos veiklos. Šiauliuose ir Vilniuje rengiant šias konferencijas jų kibirkštis ir siela buvo dr. Aldona Vasiliauskienė. Šią veiklą numatome plėtoti ir toliau.

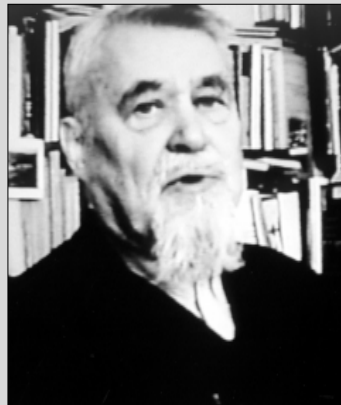
Iš tos pačios Voluinės

A. Vasiliauskienė. Tėvas Pavlo priminė Voluinės-Vladimirą. Įdomu, kad Voluinė yra mūsų gerbiamo Ambasadoriaus B. Klimčiuko kilmės vieta.

Ambasadorius B. Klimčiukas. Gal tai glūdi genetinės atminties lygmenyje, bet 2001 m. Lucke, Voluinės sostinėje, mes atidarėme labai įdomų ir unikalią Voluinės ikonų muziejų. Tai vienintelis toks muziejus Ukrainoje ir vienas iš nedaugelio pasaulyje. Eksponuojami visų ikonų tapybos mokyklų atstovų darbai, žymiausių dailininkų, taip pat ir 1596 m. Brastos bažnytinės unijos laikotarpio ikonos. Muziejuje daug Romos katalikų bažnyčioms tapytų paveikslų, bet ypač daug jų iš buvusių Graikų apeigų katalikų bažnyčių.

Muziejų lanko įvairias religijas išpažįstantys lankytojai ir kiekvienas randa sau įdomių dalykų. Žmonės dovanuoja muziejui savo turimas ikonas. Pasitaiko ir kuriozų. Lankydami mus muziejuje pastebėjau naują eksponatą – XVII a. ikonostasą. Iš kur jis atsirado? Pasirodo, vieno kaimelio gyventojai pasistatė naują cerkvę ir nutarė pasigaminti naują gražų ikonostasą, o senasis jiems buvo bereikalingas, todėl atidavė muziejui...

Didžiulė netektis

Akad. Vladimiras Toporovas

Mokslo pasaulį ištiko didelė nelaimė – š. m. gruodžio 5-osios ankstų rytą Maskvoje po sunkios ligos mirė kone žymiausias pasaulio baltistas Rusijos mokslų akademijos tikrasis narys profesorius, habil. dr. Vladimiras Toporovas (gimė 1928 m. liepos 5 d. Maskvoje).

Jis pats neseniai yra rašęs (išverstas straipsnis buvo skelbiamas *Mokslo Lietuvoje*), kaip pokariu atkakliai mokėsi lietuvių kalbos, net važiavo tyrinėti Gudijos lietuvių tarmių 1957 m. ir mokyti (dabar visai nutautę, mūsų visų užmiršti Lazūnai, kaip ir Zietela, nu-taustanti Rodūnia, Seinų kraštas – Lietuvai tie „užsieniečiai“ neberūpi). Rusijos MA Slavistikos ir bal-kanistikos institute mokslininkas vienas ir su kolegomis parašė daug straipsnių, knygų (ypač svarbūs veikalai – studijos *Aukštutinės Padnieprės hidronimų lingvistinė*

analizė – 1962 m. nustatė ten gyvenus baltus, *Slavų senienų tyrimai* 1974 m. Tyrinėjo mūsų tautosaką (baladžių tyrinėjimai, spausdinti užsienyje), rašė lietuvių mitologijos klausimais. Ypač svarbus 1980 m. spausdintas didelis straipsnis *Vilnius, Wilno, Вильно: miestas ir mitas*. Visiems baltistams ir indoeuropeistams gerai žinomi prūsų kalbos žodyno 5 tomai (1975–1990 m.), apimantys A–L raidžių smulkiausiai išnagrinėtus žodžius; pateikta įdomių ir reikšmingų etimologijų (gaila, darbas nebaigtas). Velionis visus leksikografus tiesiog sujaudino didžiojo *Lietuvių kalbos žodyno* dvidešimties tomų brangių įvertinimu, vertės ir svarbumo pripažinimu: esąs tai didis paminklas lietuvių tautai, indoeuropeičių kalbų mokslui.

Užgeso didis rusų tautos sūnus, nuostabus lietuvių kalbos ir tautos draugas. 1991 m. per sausio įvykius buvo atsisakęs paskirtosios SSRS valstybinės premijos.

Į amžinybę išėjo Žmogus, kurio mokslinis žygdarbis bus visada prisimenamas kaip nepaprastybė, milžino verste nuverstas kalnas rusų ir lietuvių filologijos baruose. Duok Dieve, kad Jo neužmirštų mokiniai, išmokę ir branginantys mūsų kalbą, mūsų pačių kartais at-sainiai vertinamą ir net atsižadama-ją. Velionis visada ažuolu stėjo už jos būtinybę.

Prof. Vytautas Vitkauskas

Suprasti kitos tautos skausmą

ML. Diskusijoje pasiekėme tą tarpinį, kai galima ir apibendrinti. Supratau, kad ukrainiečių, gyvenančių Lietuvoje, savijauta gera, jie turi galimybę reikštis kultūrinėje ir švietėjiškoje veikloje, turėti savo mokyklas, bažnyčiose atlikti apeigas ukrainiečių kalba – visa tai puiku, atitinka Europos Sąjungos ir Lietuvos siekius.

Ambasadorius B. Klimčiukas. Kai buvau paskirtas ambasadoriumi į Lietuvą, vienas pirmųjų mano susitikimų buvo su Išeivijos ir tautinių mažumų departamento direktoriumi Antanu Petrausku. Jis tada pasakė, kad Lietuvoje yra apie 22 tūkst. ukrainiečių. Tai geri mano šalies piliečiai, – oriai pabrėžė A. Petrauskas. Pone direktoriau, man tai – pats geriausias pagyrimas, – atsakiau. Ir iš tiesų taip yra. Labai didžiuojusi, kad išgirdome tokį vertinimą: tie mūsų tautiečiai tapo Lietuvos piliečiais, bet liko ukrainiečiais.

Kiek įstengiame, padedame ukrainiečių bendrijoms Lietuvoje, daugelis jų turi sėkmingas mokyklas. Jos nesiskundžia vadovėlių ar literatūros stoka, nes vadovėlių yra ir ambasadoje.

Tiesa, kai atvykau į Vilnių, mane įspėjo, kad ukrainiečių padėtis gana sunki, nes nėra vieno visos ukrainiečių bendruomenės vadovo. Sutikau, kad tai sunkina padėti, ir paklausiau, kiek iš viso yra bendrijų. Šešios? Dar yra 19 oficialių ukrainiečių organizacijų. Gerai, ambasadoje mums pakaks diplomatų, kurie galėtų dirbti su kiekviena iš šių bendrijų. Ne mūsų darbas organizuoti ukrainiečių susirinkimus ir rinkti jiems tinkamus pirmininkus – tai pačių bendrijų reikalas. Tačiau toms bendrijoms pagal iš-

gales padedame. Štai mūsų kultūros atašė Olena Parysh su visomis bendrijomis palaiko ryšį. Per ją ir aš sužinau tu bendrijų gyvenimo naujienas bei rūpesčius. Galime operatyviai spręsti kilusias problemas.

Neseniai ambasados ir ukrainiečių bendrijų Lietuvoje pastangomis įvairiuose Lietuvos miestuose vyko renginiai, skirti 1932–1933 m. badmečio ir represijų Ukrainoje aukoms paminėti. Mane sujaudino, kaip Lietuvos Seimo vadovybė ir kitos Lietuvos organizacijos įsitraukė į 1932–1933 m. Ukrainoje sukeltą badmečio sukakties minėjimą. Mūsų valstybės vadovai ir prezidentas V. Juščenko, Aukščiausiosios Rados pirmininkas ir premjeras J. Jachanurovas, taip pat užsienio reikalų ministras B. Tarasiukas dėkojo Lietuvai už didelę moralinę pasipirtį, minint mūsų tragiškos praeities sukaktį. Mums labai svarbu atskleisti istorinę tiesą. Vilniuje taip pat uždegėme atminimo žvakutes, susirinko labai daug žmonių. Ne tik ukrainiečių, bet ir labai daug lietuvių. Tų tragiškų įvykių skausmas atlėjo, istorijos randai užgijo, bet atminimais dar gyvas.

ML. Lietuvoje yra Tuskulėnais – stalininių nusikaltimų žmoniškumui simbolių ir daugybė kitų panašių atminimo vietų. Todėl lietuviams gerai suprantamas ir ukrainiečių tautos skausmas.

Ambasadorius B. Klimčiukas. Esame lietuviams labai dėkingi už tą supratimą, nes mums nepaprastai svarbi jūsų tautos moralinė Lietuva. Naudodamasis proga, *Mokslo Lietuvos* skaitytojus norėčiau nuoširdžiai pasveikinti su artėjančiomis šv. Kalėdomis ir Naujaisiais metais.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Šiaulių universiteto dienos Josifo Venjamino Rutskio Filosofijos-teologijos studijų Bazilijonų institute Briuchovičiuose; kalba rektorius magistras tėvas Dionizij Zavediuk OSBM (2005 m. gegužės 11 d.)

Atkelta iš 1 p.

Visiems įsimintina 1991 sausio 13-oji. Ji reikšminga ne vien mums. Tą dieną, sužinojęs apie sovietinės kariuomenės įvykdytas taikių žmonių žudynes prie Vilniaus televizijos bokšto, Vladimiras Toporovas ir vienas žymiausių Rusijos literatūrologų, indologas Pavelas Grinceris parašė laišką Lenino ir valstybinių premijų komitetui ir pareiškė: sąlygomis, kai valdžia arba valdžios vardu vykdoma prievarta, ypač PABALTIJYJE, laiško autoriai nemato galimybės priimti jiems už *Pasaulio tautų mitologijos enciklopediją* suteiktos 1990 m. SSRS valstybinės premijos. Labai iškalbingas faktas.

V. Toporovo atsisakymas priimti valstybinę premiją iš tų, kurių rankos suteptos žuvusiųjų prie Vilniaus televizijos bokšto krauju, mums parodo šio žmogaus didybę, o Lietuvos žmonėms tai buvo dar vienas patvirtinimas, kad pažangioji Rusijos inteligentija ryžtingai palaiko Baltijos valstybių siekius atgauti nepriklausomybę ir atkurti savo valstybę.

Gal šie du pateiktieji dar jauno R. Šilbajorio ir jau subrendusio pasaulinio garso mokslininko V. Toporovo gyvenimo faktai nėra lygiaverčiai pagal visuomeninę svarbą ir poveikį kitų žmonių apsisprendimui, bet jie rodo tų asmenybių humanizmą, gilų asmeninės atsakomybės jausmą ir gebėjimą pakilti virš savo individualių interesų.

Ko gero, šios dvi asmenybės susitiko tik vieną kartą – Šv. Jonų bažnyčioje, kai vienas šalia kito buvo pastatyti abiejų portretai, su kiekvienu uždegta žvakė – gyvenimo laikinumo, trapumo ir kelio į anapusybę simboliu.

Nuo Tėvynės neatplėšė ir gyvenimas egzilyje

1926 m. sausio 6 d. Kretingoje gimęs Rimvydas Šilbajoris Lietuvoje gyveno iki 1944 m. vasaros, kai su tėvais teko trauktis į Vokietiją. Ten gyveno pabėgėlių stovykloje, 1946 m. baigė Augsburgio lietuvių gimnaziją, lankė Mainco universiteto paskaitas, telkdamasis ties anglistika ir prancūzų literatūra. 1949 m. atvyko į JAV. Ohajo valstijoje 1949–1953 m. studijavo Antiochijos koledže, o 1953 m. pradėjo slavistikos studijas Niujorke, Kolumbijos universitete. Jį baigė 1955 m., o 1962 m. apgynė daktaro disertaciją, parašęs darbą apie XVIII a. rusų literatūrą. Nuo 1957 m. dėstė Oberlino koledže, o nuo 1964 m. iki pensijos buvo Ohajo valstybinio universiteto Columbase profesorius, dėstė slavų literatūrą ir kalbas.

Pokalbyje su šių eilučių autoriu-

Į mus bylos jau iš anapussybės

Šv. Jonų bažnyčioje atsisveikinta su prof. Rimvydu Šilbajoriu ir prof. Vladimiru Toporovu

mi R. Šilbajoris pasakojo, kad JAV ypač didelis susidomėjimas rusų kalba ir literatūra kilo tada, kai Sovietų Sąjungoje į kosmosą buvo paleistas kosminis laivas *Vostok* su pirmuoju kosmonautu Jurijumi Gagarinu. Amerikai tai buvo didžiulis šokas, akivaizdžiai parodęs jos tuometinį atsilikimą nuo sovietų raketinėje technikoje ir kosminėse programose.

Amerikoje kilo tikras rusų kalbos, literatūros ir kultūros studijavimo bumas, nes geresnės reklamos Rusijai studijuoti, domėtis jos laimėjimais nebuvo galima ir sugalvoti. Jurijaus Gagarino skrydis į kosmosą privertė amerikiečius į daug ką pažvelgti kitaip. Universitetuose buvo atidaromos naujos slavų ir rusų kalbos bei literatūros katedros. Ant tos susidomėjimo bangos atsisdūrė ir mūsų tautietis R. Šilbajoris.

Tai buvo gilus, analitiško proto literatūros tyrinėtojas. Griežtai vertinantis, bet teisingas. R. Šilbajoris rašė literatūrologijos, literatūros istorijos klausimais, buvo aktyvus literatūros kritikas. Jo aruode šios knygos: *Russian Versification: The Theories of Trediakovskij, Lomonosov and Kantemir* (1968 m.), *The Perfection of Exile: Fourteen Contemporary Lithuanian Writers* (1970 m.), *Žodžiai ir prasmė* (1982 m.), *Tolstojaus estetika ir jo menas* (1991 m.), *Netekties ženklai* (1992 m.) ir kitas.

Tuo pat metu R. Šilbajorio literatūrologiniai ir literatūros kritikos straipsniai pasirodė žurnaluose *World Literature Today* (leidžia Ok-

lahomos universitetas), *The Slavic and East European Journal*, *Aiduse*, *Metmenyse* ir kituose leidiniuose. Jam teko redaguoti *Second Conference on Baltic studies* (1970 m.), *Lituanistikos instituto suvažiavimo darbus* (1973 m.), *Architecture of Reading* (1976 m.), *Mind against the World* (1983 m.).

Nors ir gyvendamas toli nuo Tėvynės, R. Šilbajoris visą laiką buvo su ja – per lietuvių rašytojų ir poetų kūrinius, kuriuos analizuodamas, vertindamas profesorius dalyvavo ir savo mylimos Lietuvos gyvenime. Jis analizavo Janinos Degutytės, Juditos Vaičiūnaitės, Marcelijaus Martinaičio, Sigito Gedos, Vytauto Bložės, Tomo Venclovos, Juozo Apučio ir kitų autorių kūrybą. Vargu ar kuris kitas autorius yra pateikęs daugiau atsiliepimų apie lietuviškas knygas ir lietuvių literatūros autorius anglų kalba, negu R. Šilbajoris. Anglų kalba skaitantiejiems tai buvo gana platus langas į lietuvių literatūrą. Savo ruožtu Lietuvos skaitytojui tie straipsniai iš anapus Atlanto, nors buvo ir nelengvai pasiekiami, bet tai buvo kito pasaulio, kitais esminiais ir literatūros vertinimo kriterijais besivadovaujančio kritiko išvalgos.

Neįmanoma lietuvių išsivijęs literatūros išvaizduoti be R. Šilbajorio išvalgių ir solidžių analitinių straipsnių, skirtų Jono Aisčio, Henriko Radausko, Antano Škėmos, Algimanto Mackaus, Alfonso Nykos-Niliūno, Henriko Nagio, Liūnės Sutemos, Bernardo Brazdžionio, Kazio Bradū-

no, Mariaus Katiliškio, Jono Meko ir kitų kūrybai.

Lietuvai 1990 m. atgavus nepriklausomybę, R. Šilbajoris vėl savo likimą visa esybe susiejo su gimtuoju kraštu: profesorius keletą metų literatūrą dėstė Vytauto Didžiojo universitete, skaitė paskaitas Vilniaus pedagoginio ir Vilniaus universitetų studentams, dalyvavo Lietuvoje rengiamose mokslinėse konferencijose. Jo straipsniai buvo spausdinami ne tik išsivijęs, bet ir Lietuvos spaudoje. 2004 m. R. Šilbajorio straipsniai literatūrinėmis temomis buvo išleisti atskira knyga *Poezijos skaitymai*. 1999 m. apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu.

Į žodžių schemas jo nesutalpinsi

Keliais žodžiais ar net sakiniais beveik neįmanoma bent apytikriai apibrėžti prof. Vladimiro Toporovo mokslinių interesų srities – ji tokia plati. Pirmiausia profesorius buvo žymus kalbininkas ir literatūrologas, pasaulinio garso mitologas, kultūros istorikas, labai plataus diapazono baltistas. Vadinausi, jo tyrinėjimų sritis – baltų kalbos, etimologija, hidronimija, onomastika, baltizmai slavų kalbose, baltų ir slavų kalbų seniausi ryšiai ir sąsajos.

Tačiau vien baltų kalbų nagrinėjimu V. Toporovo dėmesys baltistikai nei prasideda, nei baigiasi. Mokslininkui rūpėjo giliausias ir plačiausias kultūrinis klotas, kurį atskleisti padeda tautosaka, liaudies poetika, istorija, kultūrologija ir literatūra. Bet ir tuo pasakyta toli gražu ne viskas, nes visa tai tiesia kelius į archainių laikų baltų tautų pasaulėžiūrą. Ją suvokti galima tik atkūrus senuosius tikėjimus, per senuosius simbolius ir ritualus skverbiantis į baltų mitų pasaulį.

Pats V. Toporovas ne kartą yra pabrėžęs patirtą suvokimo džiaugsmą, kai pavienis faktas, mėginant gilintis į baltų tautų istorijos ar kultūros subtilybes, staiga imdavo skleistis per bendrumo ir visumos paslaptį, dvasinio pasaulio bendruosius požymius. Prieš susiformuojant loginiams ir moksliniams pažinimo būdams, žmonėms pažinti pasaulį padėdavo mitiniai vaizdiniai – visa jų

sistema. Mitologiniai vaizdiniai ir mitinė jausena padėjo žmonijai išgyventi pasaulyje ir kartu išgyventi tą pasaulį savyje.

Nusipelnė lietuviams ir prūsams

Akad. Zigmas Zinkevičius prisipažino negalįs be jaudulio kalbėti apie Vladimirą Toporovą. Paprastai profesorius nepristinga žodžių, bet dabar jaudindamasis jis bijojo pamiršti ką nors svarbaus. Todėl šį kartą, priešingai, negu įprastai, Z. Zinkevičius savo atsisveikinimo žodį tarė iš popieriaus lapo.

Įvertino V. Toporovą kaip pasaulinio garso kalbininką, žymiausių šių dienų baltistą, slavistą, žymų indoeuropeistą, labai plataus akiračio mokslininką. Vis dėlto svarbiausia problema, ties kuria V. Toporovas telkė savo pastangas – tai archaiškus laikus menanti baltų ir slavų tolimos praeities santykių problema. Jis šį klausimą tyrinėjo ne tik kaip lingvistas, bet gilinosi ir per tautosaką, mitologiją, kitas pažinimo sritis.

Pasak Z. Zinkevičiaus, mums ypač reikšminga, kad V. Toporovas ištyrė Aukštutinio Dniepro baseino hidronimiją, kartu su senesniai mirusiu Olegu Trubačiovu parašė itin vertingą studiją – *Aukštutinės Padnieprės hidronimų lingvistinė analizė*. Tai baltų, mūsų protėvių, priešistorė, kuri nepasiekė istorinių šaltinių, bet įsitvirtino to arealo upių, ežerų ir kitų vandens telkinių varduose. Z. Zinkevičius šį veikalą įvertino kaip epochos reikšmės darbą. Tai, ką buvo pradėjęs Kazimieras Būga, Maksas Fasmeris ir kiti, V. Toporovas išskėlė į tokį pasaulinio mokslo lygmenį, kad su jo darbais net neįmanoma lyginti anksčiau parašytų veikalų.

Poetas Marcelijus Martinaitis atsisveikinimo valandą

Daug nusipelnė lietuviams, bet ar mažiau senovės prūsams? Galima apgailestauti, kad V. Toporovas nebaigė rašyti prūsų kalbos žodyno, bet ir parašytieji veikalai *Prūsų kalba. Žodynas* penki tomai yra svarbus indėlis į pasaulio prūsistiką ir baltistiką.

Z. Zinkevičius nepamiršo priminti, kad 1994 m. štai šioje pačioje Šv. Jonų bažnyčioje V. Toporovui buvo įteiktos Vilniaus universiteto garbės daktaro regalijos. Taip įvertinti jo nuopelnai tyrinėjant prūsų kalbą, taip pat senąją lietuvių ir latvių literatūrą bei baltų ir slavų kalbų ryšius. Pagerbė mokslininką ir Latvijos mokslų akademiją, V. Toporovą išrinkdama savo garbės nariu. Dar priminsime, kad 1998 m. mokslininkas tapo pirmuoju Aleksandro Solženicyno premijos laureatu, 1999 m. apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinu, 2004-aisiais V. Toporovui buvo paskirta Aleksandro Belo premija.

Nukelta į 10 p.

Savo bičiulį akad. Vladimirą Toporovą prisimena akad. Zigmas Zinkevičius

Europos širdyje, Strasbūre (I)

Keista, bet mokytoja Aldona Mizarienė išsitiesė ir vėl panoro gyventi pilna krūtine tik atsidūrusi labai toli nuo tėvynės – Strasbūre, Elzaso sostinėje, kurios nė nesapnavo. Jai nė į galvą nebūtų šovusi mintis kada nors išvysti šį senovinį miestą, plaukti jo kanalais, grožėtis garsiosios katedros romanika ir gotika.

Išties keistas dalykas. Štai dabar tapsi per lietaus prausiamus slidžius Strasbūro senamiesčio akmenis, taikydama žingsnį stengiasi spėti su grupe, o mintys veda visai kitur, kažkodėl verčia grįžti į savąjį Mizarų kaimelį ant Nemuno kranto. Ten sugrįžusios iš kelionės mokytojos lauks kaimo moterėlės iš gretimo kaimo. Tai visai paprastos moterėlės, ir amžiaus panašaus. Joms mokytojos A. Mizarienės pasakojimas apie Strasbūrą skambės kaip keičiausia istorija, tokia pat neįtikėtina, kaip būna tik pasakose.

Pagaliau ar įmanoma papasakoti apie tą didingą XI a. pradėtąjį statyti Dievo Motinos katedrą, kuri užbaigta tik XV a. pradžioje, ir iki XIX a. buvo aukščiausia krikščioniškajame pasaulyje, o poetas Polas Klodelis ją apibūdino šiais žodžiais: *Virš miesto sklandantis rožinis angelas?* Kaip žodžiais perteikti garsiųjų viduramžių Strasbūrą išraižiusių kanalų, tiltų ir bokštų kvapą gniaužiantį grožį? Kad ir štai šis raudonų plytų namas, kuriame vyko tiek daug istorinių įvykių. Apie juos mokytoja išgirdo ekskursijos metu, plaukdama garsiaisiais Strasbūro kanalais. Modernūs ir didingi Europos Parlamento rūmai, kuriuose A. Mizarienei su kitais likimo bendražygiais teko praleisti visą pusdienį. Kiek mokytoja prisiminė, tik ketvirtos klasės istori-

Didingas Strasbūro Dievo Motinos katedros portalas

jos vadovelyje buvo įdėta Strasbūro nuotrauka ir keliais žodžiais užsiminta apie šį pasakišką miestą. Ir daugiau niekur per visą vidurinės mokyklos kursą.

Vis dėlto mokytoja A. Mizariene galima pasikliauti, ji nepakartojama pasakorė, sugebanti įdomiausias istorijas pinti tarsi vainiką iš lauko gėlių – ir kokias istorijas. Kiekvienam ten atsirastis vietos. Šių eilučių autorius pasidžiaugė nuostabiais Strasbūro platanais ir jų lapais, jaukiai šiuogždančiais po konomis, pamėgino šioje aplinkoje užvesti kalbą apie mokytojos lemtį ar laimę, o prie jaukaus vakarieniškos

lo, žiūrėk, visa tai išsiliejo į išpūdingus puikios prakalbos epizodus. Tada pamatai, kad didžiausios vertybės gali visai nesisieti su geografine žmogaus buvimo vieta ar gyvenamuoju laiku, kad viskas ten, kur yra pats žmogus, o išmintis telkiasi paprastuose dalykuose, gebėjime pamatyti ir įprasminti tai, kas kitiems atrodo labai įprasta, kasdieniška ir gal nė nepastebima.

Mokytojos ausyse vis tebeskamba jos buvusios mokinės ir auklėtinės, kurią iki šiol vadina Laimute, žodžiai. Mokytojai jie ilgai skambės. *Jeigu ne jūs, mano mokytojai, tai dabar prieš jus čia, Europos Parlamente nestovėčiau, posėdžių salėje nesakyčiau prakalbų ir nedirbčiau dviejuose komitetuose. Tik jums galiu būti už visa tai ir daug ką savo gyvenime dėkinga.*

Tai Europos Parlamento narės dr. Laimos Andrikenės žodžiai, pasakyti Strasbūre, Europos Parlamento konferencijų salėje savo mokytojams. Tokio nuostabaus savo triūso įvertinimo iš savo mokinės jie tikrai nesitikėjo – tuo nuostabesnę dovana.

Per gyvenimą ėjo vis atgal ir atgal

Mokytoja A. Mizarienė nors ir išėjusi, kaip sakoma, į užtarnautą poilsį, kasmet vis dar buvo kviečiama į mokyklą mokytį istorijos ar etikos. Dabar pati sau pasakė, kad jau pakaks, ir šiandien vieni viena gyvena netoli Leipalingio Mizarų kaime. Pagal savo amžinąjį atilsį vyro giminės pavardę pavadintas kaimas, kurio gerąją dvasią tikriausiai ir jaučiasi sauganti. Čia rado tą ramybę, kurios taip reikia žmogui, bet tą suvoki tik peržengęs tam tikrą amžiaus slenkstį. Išties argi ne nuostabi vieta: šalia Nemunas ir žalia pieva, kelias, senas kryžius. Tylų vakarą girdėti, kaip šneka si Nemuno vandenys. Kur dar gali rasti ramesnę ir geresnę vietą.

Mokytoja prisipažįsta neįaukiai išgyvenanti tik tamsių naktų gūdmą. Būtų neteisinga tvirtinti, kad A. Mizarienė jaučiasi labai vieniša. Nesijaučia vieniša, nes ją lanko žmonės, turi ką aptarti su mokytoja, bet ji pati labiausiai vertina ramybę. Būdama viena nesijaučia vieniša, nes netapatina savo fizinio ir dvasinio būvio.

Taigi moka gyventi viena, bet kad to išmoktum, reikia gebėti eiti per gyvenimą atgal, atgal... Tol, kol pasieksi dabarties dienas. Šito mokslo, o kartu ir meno, mokytoja A. Mizarienė išmokė pats gyvenimas. Kažkas labai svarbaus jos sieloje nutrū-

Europos Parlamento narės Laimos Andrikenės kabinete – mokytojai iš Druskininkų: Aldona Mizarienė, Emilija Žaldokienė ir Vladislava Šaulienė

ko, kai teko palaidoti trisdešimtmetę dukrą, kuri buvo dėstytoja. Jai išėjus iš gyvenimo, ir A. Mizarienė jautėsi išėjusi. Paskui palaidojo savo vyrą – tai buvo dar vienas, ir, atrodė, neatremiamas smūgis. Dvylika metų gedėjo. Būdavo, kad pamokas vesdavo verkdama. Kai kurie vaikai to skausmo negalėjo suprasti, stebėdavo abejingai. Vienas berniukas po daugelio metų parašė: *Mokytoja, aš mačiau tekančias upes, bet niekada nebuvau matęs motinos veidais tekančios upės. Dabar pamačiau, visam gyvenimui įsiminiau.*

Per abejonių brūzgynus

Žodžiu, niekur iš Mizarų kaimo A. Mizarienė jau nebenori važiuoti: nei pas dukterį Violetą į Druskininkus, nei į Uteną pas kitą dukterį pro-

vizorę, nei į Vilnių pas sūnų, vadovaujantį didelei leidybos įmonei. Šiandien jaučiasi gyventi galinti tik ten, kur gyvena, ir džiaugtis tuo, ką turi. Skaito geras knygas, kurių atveža vaikai. Juk dėl savo vaikų ir anūkių gyvena, o pati dėl savęs – jau ne. Taip pati tvirtina. Kai dukra Violeta paskambino ir pasakė, kad mama kviečiama su kitais Druskininkų mokytojais važiuoti į Strasbūrą ir Briuselį, apsilankyti Europos Parlamente, nes kviečia jos buvusi mokinė europarlamentarė Laima Andrikenė, mokytoja pamanė, kad tai nelabai vykęs pokštas.

Tačiau ir nevykęs pokštas priverstė atsisėsti ten, kur stovėjo. Žinoma, gerai atsimena savo buvusią mokinę, tuomet dar Galdikaite, Laimutę. Bet kad Lietuvos valstybės ir Europos reikalais užsiimanti Europos Parlamento narė dr. Laima Andrikenė, tegul ir jos buvusi mokinė, dabar ją, mokytoją pensininkę iš Dzukijos glūdumos kvieštų į Strasbūrą, tai atrodė visai neįtikėtina.

Net ir apsipratusi su tokia mintimi mokytoja nesijautė galinti ką nors keisti savo kasdieniame gyvenime. Būtų pernelyg didelė intervencija į savo pačios dvasios būvį, jau nekalbant apie fizinės tokio amžiaus žmogaus jėgas. Juk jau 78-eri. Viską apmąčiusi nutarė nevažiuoti.

Paskui Violetai iš Briuselio pa-

Europos Parlamento narės Laimos Andrikenės kabinete – mokytojai iš Druskininkų: Aldona Mizarienė, Emilija Žaldokienė ir Vladislava Šaulienė

skambino L. Andrikenės padėjėja Aldona Drėgvaitė, teiravosi apie mamytės nuotaiką. Mama nenori važiuoti. Ką daryti? Į agitacinę veiklą dabar įsitraukė mokytojos vaikai.

Sūnus, ne tik vadovaujantis poligrafijos įmonei, bet ir spėjęs mamai padovanoti keturis anūkus, sako: *Moč, čia nepakartojamas pasiūlymas, kuris pasitaiko tik kartą gyvenime – važiuok. Juk ne kiekvienas mokinytis savo mokytoją prisimena. Tave prisiminė.*

Kituose atpažins save

Įkalbėjo. Važiuodama vis dar negalėjo patikėti, kad taip staiga galėjo pakeisti savo gyvenimo būdą, išsirengė į tokį toli. Iki Lazdijų muitinės vis dar nenorėjo tikėti, kad taip paprastai ir pervaziuos sieną, kad jos negražins namo. Gal pasas bus netinkamas, gal

Europos Parlamento rūmai Strasbūre – naujosios Europos simbolis

Su Europos parlamentare Laima Andrikiene mokytojos Emilija Žaldokienė, Vladislava Šaulienė ir Ipolitas Šaulys

dar kokių kliūčių iškilis. Kol pasienie- tis gražino į rankas pasą, tol moky- toja A. Mizarienė netikėjo, kad taip paprastai kirs Lietuvos sieną, atsi- durs užsienyje ir galės skaičiuoti šimtus ir tūkstančius kilometrų per Lenkiją, Čekiją, Vokietiją, Prancū- ziją, Liuksemburgą, Belgiją. Tiesą sakant, mokytoja galima suprasti, nes ar daug kas jos vietoje būtų ki- taip manęs ir jautėsis.

52 metus dirbo mokytoja – tai vi- sas žmogaus gyvenimas. Gražiausi metai. Sako, niekuo daugiau, tik mokytoja galėjo būti. Visą save atidavė mokiniam, o jų buvo ne vienas tūkstantis. Atidavė ir nesigaili. Jei aukštesnių jėgų būtų lemta, tai ir šiandien ki- taip negyventų. Pama- čiusi, kaip dirba jos bu- vusi mokinė Laimutė, Europos Parlamento narė, arba jos padėjėjos Aldona Drėgvaitė ir Ieva Staniulytė, mokytoja jose tarsi atpa- žins save pačią – juk ir ji nei dienų, nei naktų kitiems negailėjo. Jausis laiminga tose moteryse tarsi ma- tydama save. Iš jos vaikų ir buvusių mokiniių jai dabar sugrįžta įdėtas triūsas.

Išėjusiųjų nesugrąžinsi

Lapkričio mėnuo – ne pats tinkamiausias laikas kelionėms. Laima Andrikienė jau norėjo kitiems me- tams atidėti ir savo buvusių mokyto- jų viešnagė Europos Parlamente, bet ėmusi skaičiuoti savo mokytojus staiga suprato: nebegalima atidėlioti – nebėra laiko. Jau šiandien kai kurie jos mokytojai nebegalėjo atva- žiuoti į Strasbūrą, nes išvyko į daug tolimesnę kelionę, iš kurios nebe- grįžtama. Druskininkiečiai sako: at- gulė anapus Ežerėlio. Kitų amžius toks, kad labai sunku pasiryžti ką nors savo gyvenime keisti. Kad ir trumpam. Jau šiandien kai kurie Druskininkų mokytojai nebegalėjo ryžtis ilgesnei kelionei. Tai mokyto- jos Zabotkienė, Kabelienė, Kalvelie- nė, Reivikienė, mokytojai Budelis, Zalenkauskas, gal dar vienas kitas. Juos visus Laima Andrikienė norė- jo matyti Strasbūre. Net ir tarp jų, kurie ryžosi išmėginimams, kai ku- riams kelionės rytą šoktelėjo krau- jospūdis, tad nedaug trūko, kad ga- lėjo atsisakyti paskutinę minutę. Nors verti tokios kelionės gal net la- biau už daugelį kitų. Ir būtent jie, mokytojai, ne jų vaikai, pirmiausia

turėjo aplankyti Europos šalis, bet gyvenimas diktavo savaip.

Buvo prisiminta ir „Mokslo Lietuva“

Taigi galų gale po ilgų abejonių, dvejonų ir visų prieš kiekvieną di- desnę kelionę išskylančių peripetijų 15 asmenų grupė išvyko. Tai Druski- ninkų *Atgimimo*, buvusios 1-osios vi- durinės mokyklos istorijos mokyto- ja Emilija Žaldokienė, mokymo dalies vedėjas Vytautas Savilionis, ma- tematikos mokytoja ir klasės auklėtoja Vladis- lava Šaulienė su vyru Ipolitu, mokytoja Aldo- na Mizarienė su dukte- rimi Violeta, M. K. Čiurlionio muzikos mo- kyklos mokytojai Olga Skairienė, Algis Skairys ir Almantas Šturma bei

dvi alytiškės mokytojos – Genovaitė Barkienė ir Vida Gringienė. Grupei vadovavo Europos parlamento narė L. Andrikienės būstinės Vilniu- je darbuotoja Ramunė Trakymienė. Tarp jų buvo ir po vieną dviejų laikraščių atstovą – Lazdijų nepri- klausomo laikraščio *Dzūkų žinios* ir *Mokslo Lietuvos*. Mokslininkų lai- kraštis nusipelnė tuo, kad rašydamas apie Lisabonos strategiją, skelbdamas diskusines publikacijas apie ša- llyje vykstančią aukštojo mokslo per- tvarką ir kitus dalykus nesitenkina formaliomis ataskaitomis, bet sten- giasi gilintis į sudėtingus ir priešta-

ringus gyvenimo reiškinius. Euro- parlamentarė gal labiau drąsindama mokslininkų laikraščio atstovą teigė, kad kai kurios publikacijos jai pade- dančios ir darbe, nes dirbant Euro- pos Parlamento komisijose tenka rū- pintis mokslo, švietimo, Lisabonos strategijos reikalais. Pagaliau neturė- tume pamiršti, kad L. Andrikienė – Mykolo Romerio universiteto doc- entė ir nuo mokslo reikalų nėra ati- trūkusi.

ringus gyvenimo reiškinius. Euro- parlamentarė gal labiau drąsindama mokslininkų laikraščio atstovą teigė, kad kai kurios publikacijos jai pade- dančios ir darbe, nes dirbant Euro- pos Parlamento komisijose tenka rū- pintis mokslo, švietimo, Lisabonos strategijos reikalais. Pagaliau neturė- tume pamiršti, kad L. Andrikienė – Mykolo Romerio universiteto doc- entė ir nuo mokslo reikalų nėra ati- trūkusi.

Strasbūro senamiesčio architektūra

Mokslo Lietuvai toks dėmesys la- bai brangintinas, nes tai mūsų prak- tikoje negirdėtas dalykas: laikraštis paprastai kviečiamas apdainuoti mū- sų mokslo didžiūnų laimėjimų, o į už- sienius ir taip yra kam važinėti. Šį kar-

prancūzų skaitytoją supažindina su Stasio Krasausko kūryba, pateikia- mas pirmasis bibliografinis straips- nis prancūzų kalba ir dešimt daili- ninko darbų reprodukcijų. Šiame numeryje taip pat aptariamas lietu- vių poeto Oskaro Milašiaus poezija, nagrinėjamos lietuvių gyvulinės pa- sakos ir jų pritaikymas Prospero Me- rime (Prosper Mérimée) kūryboje. Kiekviename numeryje randama la- bai įdomių lietuvių ir prancūzų lite- ratūros bei kultūros sąsajų.

Kas Lietuvą sieja su Elzasu

Europos tiltu pervaziavę Reinaį iš Vokietijos patenkame į Elzasą, ku- ris kone visas ir yra Reino baseine. Jis mažiausias iš 22 Prancūzijos re- gionų, bet antras pagal turtingumą ir pirmas pagal eksporto apyvartą. Ne- darbo lygis čia sudaro 5,8 proc., o Prancūzijoje vidutiniškai – 8,9 pro- cento. Elzaso regionui tenka dešim- tadalis Prancūzijos eksporto į Lietu- vą. 2004 m. Strasbūre, svarbiausia- me Elzaso mieste, vyko svarbiausi Lietuvos dienų renginiai. Be to, El- zaso regione veikia dvi ryšių su Lie- tuva asociacijos: *Elzasas – Lietuva* ir *Aš kalbu prancūziškai Lietuvoje*.

Kaip ir kasmet metams riedant pabaigos link, taip ir šiomet Mokslo Lietuvos redakciją pasiekė asociaci- jos *Elzasas – Lietuva* pirmininko, steigėjo Filipo Edelio (Philippe Edel) laiškas kartu su eiliniu žurna- lo *Cahiers Litvaniens* numeriu. F. Edelis yra šio žurnalo leidėjas, vy- riausiasis redaktorius ir straipsnių autorias. Tai vienintelis vienai Bal- tijos valstybei skiriamas žurnalas prancūzų kalba, kurį remia Roberto Šumano fondas. Žurnale prancūzų skaitytojui pristatoma dar neseniai visiškai nežinoma Lietuvos istorija, kultūra, kalba ir literatūra. Šiomet pasirodęs šeštasis žurnalo numeris

Prancūzijos ir Vokietijos židiny- s, gal net simbolis. Teigiama, kad strasbūriečiai, svarbiausio Elzaso miesto gyventojai pagal punktualu- mą ir apskritai mentalitetą yra la- biau vokiečiai negu prancūzai. Vi- sai galimas dalykas, bent jau spren- džiant pagal alaus ir vyno gėrimo tradiciją. Beje, alaus darymo ir gė- rimo tradicija šiame krašte žinoma nuo 1260 metų.

Pagal kalbos požymį elzasiečiai – taip pat labiau vokiečiai negu pran- cūzai, tačiau pagal politinę priklausomybę – jie prancūzai. Beje, jei su prancūzais pradėsimė diskusiją apie tautinę asmens priklausomybę, tai galime ir nesuskalbėti. Reikėtų su- prasti vieną dalyką.

Viduramžiais Prancūzijoje vyko, kartais net kruvinai, dviejų didelių potaučių – šiaurės ir pietų – integra- cija. Tik Didžioji Prancūzijos revo- liucija sukūrė politinę tautą: Prancū- zijos piliečiais buvo paskelbti visi gy- venantieji Prancūzijos teritorijoje. Net ir dabar šioje valstybėje piliety- bė vertinama ne pagal etninį, bet pa- gal politinį požymį.

Čia praverstų ir nedidelis eks- kursas į istoriją: galų, romėnų ir ale- manų kilmės palikuonys, gyvenantys Elzase, sudarė savitą tautinį vienetą, jie nesitapatino nei su prancūzais, nei su vokiečiais. Dar priminsime, kad alemanai – tai germanų tauta, gyvenusi dešiniajame Reino aukštu- pio krante, III–V a. veržėsi į Romos imperijos valdas, IV–V a. užėmė da- bartinės Vokietijos pietvakarių dalį,

prancūzų skaitytoją supažindina su Stasio Krasausko kūryba, pateikia- mas pirmasis bibliografinis straips- nis prancūzų kalba ir dešimt daili- ninko darbų reprodukcijų. Šiame numeryje taip pat aptariamas lietu- vių poeto Oskaro Milašiaus poezija, nagrinėjamos lietuvių gyvulinės pa- sakos ir jų pritaikymas Prospero Me- rime (Prosper Mérimée) kūryboje. Kiekviename numeryje randama la- bai įdomių lietuvių ir prancūzų lite- ratūros bei kultūros sąsajų.

Kartu paminėsime, kad asociaci- jos *Elzasas – Lietuva* pirmininkas ir žurnalo *Cahiers Litvaniens* leidėjas bei vyriausiasis redaktorius F. Ede- lis yra Strasbūro ir Šiaurės Elzaso prekybos ir pramonės rūmų informa- cijos skyriaus direktorius, o už Lietu- vos kultūros, literatūros ir apskritai li- tuanistikos propagavimą Prancūzijo- je jis 2001 m. apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordi- no I-jo laipsnio medaliu.

Elzasiečiai – labiau vokiečiai ar prancūzai?

Elzasas – ypatingas kraštas, nuolatinų praeities konfliktų tarp

Elzasą ir rytų Šveicariją, o šiaurėje pasiekė Maino upę. Didžiojo tautų kraustymosi laikais, V a. viduryje, alemanai susijungė su hunais ir su- darė Atilos dešiniojo sparno pajėgas. Vadinas, buvo hunų valdovo Atilos tarp Reino ir Juodosios jūros sukurtos valstybės dalis. V a. pab.–VI a. pr. alemanus sumušė ir užvaldė frankai. X a. alemanų gyventose teritorijose susidarė Alemanijos, arba Švabijos, hercogystė, priklausiusi Vokietijos žemėms.

Alemanams savo pasakojime skyrėme nemažai dėmesio ir dėl to, kad nuo Alemanijos kilo prancūziš- kas Vokietijos pavadinimas. Ši her- cogystė X a. atliko gana svarbų vaid- menį formuojantis ankstyvajai vo- kiečių feodolinei valstybei, kurią iš pradžių sudarė Saksonijos, Franko- nijos, Švabijos ir Bavarijos hercogys- tės. Šios valstybės monarchui Otonui I pavyko pajungti Šiaurės Italiją, o 962 m. užimti Romą. Iš popiežiaus gavęs imperatoriaus karūną Otonas I tapo Šventosios Romos imperijos valdovu.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Mokytoja Aldona Mizarienė žavėjosi europarlamentarės Laimos Andrikienės padėjėjos levos Staniulytės darbštumu

Profesorius Rimvydas Šilbajoris

Atkelta iš 7 p.

Savo akademiniais laipsniais ir apdovanojimais niekada nesididžiuo, nemėgdavo net kai būdavo vardinamos jo regalias. Apie V. Toporovą kuklumą sklandė kone le-gendos.

Ši draugystė – tai laimės dienos

V. Toporovas labai gerai pažinojo Lietuvą, dalyvavo lietuvių dialektologinėse ekspedicijose Gudijoje, 1979 m. V. Toporovas su žmona Tatjana Jelizarenkova (žymi indologė, Rytų kultūrų tyrinėtoja, gana gerai šnekanti ir lietuviškai), kitais kalbininkais Pelesoje tyrinėjo vietos lietuvių tarmę, nes ji visuomet domino Gudijos lietuvių likimas. Vieną dieną į Pelesos internatą, kur buvo apsigyvenę maskviečiai, įsiveržė Varanavo saugumiečiai kartu su Pelesos kolūkio pirmininke, ėmė tikrinti dokumentus ir vykdyti apklausą: *Kas jūs tokie, kodėl jus taip domina Pelesos? V. Toporovas ramiai ir oriai atsakė: Jūs jau leiskite mums patiems žinoti, kodėl ji mus domina.*

Saugumiečių įkarštis bematant atslūgo, įspūdi, matyt, padarė ir TSRS Mokslų akademijos Slavistikos ir baltistikos instituto mokslo darbuotojų dokumentai. Ir dabar seniausieji Gudijos gyventojai, Z. Zinkevičiaus teigimu, prisimena V. Toporovą kaip visiškai negeriantį rusą (*русский непьющий*). Išties V. Toporovas jokio alkoholinio gėrimo neimdavo nė į burną.

Dabar jau kaip laimės dienas Z. Zinkevičius prisimena savo draugystę su V. Toporovu. Tų dienų tikriausiai buvo nemažai, nes jte pažįstami daugiau kaip pusę šimtmečio – nuo 1954 metų. Z. Zinkevičiaus archyve yra daugiau kaip šimtas V. Toporovo laiškų. Galima manyti, kad ir V. Toporovo rinkiniuose yra ne mažiau Z. Zinkevičiaus laiškų. Draugavo ir jų šeimos, todėl mūsų akademiko prisiminimai yra ypač vertingi, sušildyti itin vertinamu nuoširdžiu asmeniškumu.

Ką Z. Zinkevičius pirmiausia išskirtų V. Toporovo asmenyje? Ko gero, jo nepaprastą nuoširdumą. Kartą, dar sovietų laikais, Z. Zinkevičius pasiguodė kolegai kalbininkui, kad cenzūra taip iškraipė jo naujos knygos pavadinimą, kad nei šis, nei tas – dabar pačiam gėda tą knygą į rankas paimti. V. Toporovas ir sako: *Žinai, Zigmaj, knyga gali būti apskritai be pavadinimo, svarbiausia, kas joje parašyta.* Taip svariai paguodė. Prajuokino bičiulį ir kartu nuramino.

Į mus bylos jau iš anapusiųs

Jau laikas rinkti atsiminimus

Ar galėjo kuriam iš judviejų tada šauti į galvą, kad tas dialogas bus prisimintas tada, kai vieno jų jau nebus tarp mūsų.

Lietuvos meilė V. Toporovui buvo labai natūralus jausmas. Lygiai kaip visai natūraliai su tikro rusų inteligento nuovoka ir širdimi jis suvokė Rusijos imperines užmačias. Nieko nuostabaus, kad V. Toporovas taip karštai išgyveno ir 1991 m. sausio įvykius Lietuvoje. Kai Pskovo desantininkai šturmuo Vilniaus Spaudos rūmus ir juos užėmė, Z. Zinkevičiui iš Maskvos paskambino V. Toporovas, žinodamas, kad mūsų kalbininkas gyvena Viršuliškėse, keli šimtai metrų nuo Spaudos rūmų.

20 metų jie nebuvo net susitikę. Priežastis, – matyt, skirtingi moksliniai interesai, kai kas gal sakys mokslinių išitikinimų peraugimas į politinius išitikinimus. Antai O. Trubačiovas laikėsi dunojiškosios slavų tėvynės ir vėlesnės, antrinės baltų ir slavų genčių suartėjimo teorijos. V. Toporovas grynė prabaltų kalbos pirmumo ir archaiškumo idėją: iš jos vėliau formavosi slavų dialektai. Geriausias įrodymas – baltiškos kilmės vietovardžiai ir vandenvardžiai, kuriuos V. Toporovas rado Vidurio Rusijoje ir net į rytus nuo Maskvos. Kaip matome, net ir tų pačių tyrinėjimų rezultatai gali vesti prie labai skirtingų išvadų, taip šiuo atveju ir įvyko. Kas paneigs paties mokslininko asmenybės įtaką mokslui.

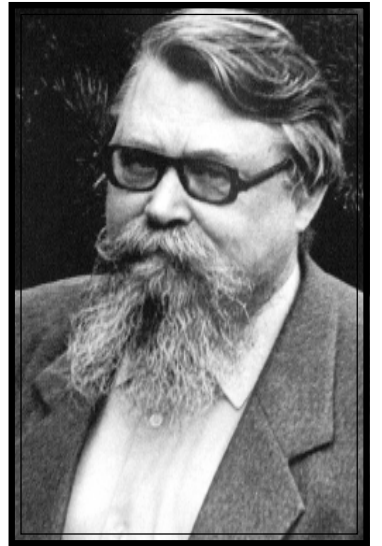
Savo atsisveikinimo su nepamirštamuoju kolega ir bičiuliu V. Toporovu kalboje Z. Zinkevičius iškėlė puikią mintį: būtų labai gerai, jei ilgai neatidėliodami Lietuvoje išleistume atsiminimų knygą apie V. Toporovą. Tai būtų Lietuvos padėka didžiajam jos mylėtoji. Taip pat parodytume, kad be grobuoniškos imperialistinės Rusijos buvo ir tebėra kita Rusija, kuriai ir atstovauja Vladimiras Toporovas.

Per jį tęsėsi fortunatoviškoji tradicija

Taip pat ir prof. Algirdui Sabaliauskui 50 metų trukusi draugystė

20 metų jie nebuvo net susitikę. Priežastis, – matyt, skirtingi moksliniai interesai, kai kas gal sakys mokslinių išitikinimų peraugimas į politinius išitikinimus. Antai O. Trubačiovas laikėsi dunojiškosios slavų tėvynės ir vėlesnės, antrinės baltų ir slavų genčių suartėjimo teorijos. V. Toporovas grynė prabaltų kalbos pirmumo ir archaiškumo idėją: iš jos vėliau formavosi slavų dialektai. Geriausias įrodymas – baltiškos kilmės vietovardžiai ir vandenvardžiai, kuriuos V. Toporovas rado Vidurio Rusijoje ir net į rytus nuo Maskvos. Kaip matome, net ir tų pačių tyrinėjimų rezultatai gali vesti prie labai skirtingų išvadų, taip šiuo atveju ir įvyko. Kas paneigs paties mokslininko asmenybės įtaką mokslui.

Vis dėlto didžiausia problema

Profesorius Vladimiras Toporovas

gai, o vėliau moksliniai oponentai – V. Toporovas ir O. Trubačiovas susitiko tik per kolegos N. Tolstojaus laidotuves. Atgijo V. Toporovo ir O. Trubačiovo draugystė. Neseniai pasirodžiusiems O. Trubačiovo raštams įžangą parašė V. Toporovas.

A. Sabaliauskas priminė pirmą V. Toporovo pažintį su lietuviomis. Lankydams pradinę mokyklą, jis eidavo pro katalikų bažnyčią. Iš pamaldų einančių lenkų kalbą jis jau skyrė, bet girdėdavo ir jam visai nepažįstama kalba kalbančius to paties tikėjimo žmones. Tai ir buvo pirmieji lietuvi, su kuriais susipažino V. Toporovas.

Pokario metais jis studijavo Maskvos universitete; ten mokėsi ir lietuvių kalbos. Šios kalbos jį mokė Michailas Petersonas, per kurį fortunatoviškoji lietuvių kalbos mokymo tradicija Maskvos universitete buvo gyva nuo 1878 metų. Tais metais pirmąją savo lietuvių kalbos paskaitą perskaitė Filipas Fortunatovas. Tiesa, jau iš pastarojo mokinio Viktoro Požezinskio fortunatoviškausias kalbotyros idėjas perėmė M. Petersonas, o iš jo – ir V. Toporovas.

Vėliau, 1952-aisiais, V. Toporovas pirmą kartą atvyko į Lietuvą. Atrodo, lyg niekada ir nebūtų palikęs mūsų krašto, su kurio žmonėmis taip artimai bendravo.

Į senąjį Vilnių žvelgiame V. Toporovo akimis

Dažniausiai nė nesusimąstome, kiek daug mūsų pažiūrose į senąjį Vilniaus sakralumą, lietuviškąją mitologiją mus pasiekė V. Toporovo dėka. Neretai tai paties mokslininko suformuotos idėjos, kurios mums kartais atrodo tarsi savaime suprantamos, tarsi kitaip nė negalėtų būti. Apie tai atsisveikinimo žodyje priminė filosofas Vytautas Ališauskas, mintyje, matyt, turėdamas mums visiems tokią brangią V. Toporovo studiją *Vilnius, Wilno, Вильно: miestas ir mitas*. Šią studiją autorius dedikavo Vilniaus universiteto 400-osioms metinėms, o pasirodė 1980 metais. Ko gero, dau-

Gedimino Žemlicko nuotraukos

Sakralinė Šv. Jonų bažnyčios erdvė

yra pirminių šaltinių stygius. Neišliko, jeigu apskritai yra buvę, pirminių šaltinių apie tikėjimus, papročius, mitus iš to meto, kai slavų ir baltų genčių religija buvo pagonybė. Beje, kai kam nepatinka ir šis terminas, jie linkę sakyti – gamtamanybė ar panašiai. Kad ir kaip būtų, šiandien mokslas priverstas tenkintis viduramžių kronikininkų užfiksuotomis labai fragmentiškais nuotrupomis apie tuos senuosius tikėjimus, dažnai nesuprastus ar sąmoningai iškraipytus.

Matyt, tik laikas ir tolesni gal net kitų mokslų tyrinėjimai atsakys, kuri teorija labiau atitinka tiesą. Pasak Nikolajaus Mikhailovo, kultūrinis mitologinis požiūris į šią problemą ateityje turėtų vis daugiau liudyti didesnio V. Toporovo teorijos tikėtinumo ir pagrįstumo labui.

Kad ir kaip ten būtų, buvę drau-

V. Toporovas teiravosi, ar dar gyvi. Z. Zinkevičius buvo ką tik grįžęs iš ligoninės, papasakojo, kad matė sovietų desantininkus šturmuojant rūmus. Nepamiršo paminėti, kad keistai blizgėjusios rūmus šturmuojusių

su V. Toporovu paliko didžiulį įspūdį: šviesesnio žmogaus, tokios aukštos moralės žmogaus mūsų kalbos mokslo istorikas tvirtina daugiau savo gyvenime nesutikęs. Daug metų su Lietuvos bičiuliu susirašinėjo, turi bene 300 V. Toporovo laiškų. Ką gi, galime tik palinkėti A. Sabaliauskui parengti tuos laiškus spaudai, nes tai, be abejonės, didelė vertybė.

A. Sabaliauskas prisiminė, kaip praėjusio amžiaus aštuntąjį dešimtmetį į Vilnių buvo atvykęs Levo Tolstojaus anūkas mitologas ir dvasinės kultūros tyrinėtojas Nikita Tolstojus, vėliau tapęs akademiku. Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vadovybė A. Sabaliauską įpareigojo parodyti svečiui Vilniaus išmybes. Lankantis Vilniaus bažnyčiose kalba pasisuko apie V. Toporovą. N. Tolstojus apie jį atsiliepė šitaip: *Žinai, jis tiesiog šventasis (он прямо святой)*. Šį apibūdinimą A. Sabaliauskas prisiminė vėliau, kai jam į rankas pateko V. Toporovo veikalas *Šventumas ir šventieji rusų dvasinėje istorijoje*. Iš tikrųjų pats V. Toporovas, A. Sabaliausko teigimu, buvo labai panašus į kai kuriuos toje knygoje aprašytus žmones.

Išties neapsieita be paties likimo piršto, kad šis veikalas buvo paskutinė Rusijos akademiko Olego Trubačiovo ligoninėje skaityta knyga prieš pat mirtį. Likimas prisimintas neatsitiktinai. V. Toporovas ir O. Trubačiovas buvo labai geri draugai ir kartu parašė mums vieną reikšmingiausių savo veikalų *Aukštutinės Padnieprės hidronimų lingvistinė analizė*. Vėliau jų santykiai atšalo ir kone

Anot prof. Viktorijos Daujotytės, R. Šilbajoris ir V. Toporovas buvo mūsų tautinės ir kultūrinės savimoneės žadintojai

kareivių akys – gal buvo gavę narkotikų ar išgėrę. V. Toporovas išsklausė ir sako: *Ne, Zigmaj, tai tiesiog ypatinga žmonių rūšis (норода людей)*.

Šiame trumpame apibūdinime visas V. Toporovas – humanistas, intelektualas, aukščiausios prabos mokslo žmogus. Dar sovietų laikais savo namuose laikė rusų, taip pat lietuvių disidentų spaudinių, kai kuriuos jų parodydavo Z. Zinkevičiui. Šis prisipažįsta net susigūždavęs, kai V. Toporovas apie tai laisvai kalbėda-

Vladimirą Toporovą prisimena prof. Algirdas Sabaliauskas

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Kretingiške mokytoja Aldona Kruševičiūtė prisimena savo kraštiečių

geliui lietuvių inteligentų šis kūrinys tuo metu sukėlė kultūrinį ir intelektualinį šoką, pačia geriausia prasme, kokį gali sukelti tik kūrinys, kuris mus iš kasdienės aplinkos nukelia į visai kitas laiko ir erdvės dimensijas, į kitų civilizacijų semantinių ženklų pasaulį. Įdomiausia, kad tuos ženklus V. Toporovas mums atskleidžia Vilniaus gamtinėje ir geografinėje bei urbanistinėje erdvėje, mūsų pačių kone kasdienėje aplinkoje.

Prieš kelerius metus tarp Lietuvos intelektualų buvo užviręs ginčas, kas yra tikrasis lietuvių mitologijos rekonstrukcijos kūrėjas – Algirdas Julius Greimas ar Vladimiras Toporovas? Abu semiotikos pradininkai, fundamentinių veikalų autoriai. Vis dėlto minėtasis ginčas baigėsi V. Toporovo naudai: jis, remdamasis Hipatijaus metraščiu (XIII a.), rekonstravo lietuvių dievų panteoną, parašė daugybę kitų lietuvių ir baltų mitologijai skirtų darbų, tad gal iš tiesų laikytinas tikruoju lietuvių mitologijos atkūrėju. Priminsime, kad 2000 m. leidykla *Aidai* išleido V. Toporovo darbų rinktinę *Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai* (sudarytojas N. Mikhailovas).

Be to, ne kas kitas, o V. Toporovas, kartu su O. Trubačiovu, yra didžiulio baltų priešistorinio arealo rytuose įtvirtintojas. Pirmiausia tai reikėjo įtvirtinti daugelio tyrinėtojų mąstysenoje. Remiantis V. Toporovo ir O. Trubačiovo fundamentiniais darbais jau ir sovietmečiu buvo galima prabilti apie Padnieprės, Pavolgio ir Pamaskvės baltus. Ko jau ko, bet maskviečių tyrinėtojų apkaltinti lietuviškuoju nacionalizmu, kėsini-musi į svetimas teritorijas ar kitomis ideologinėmis nuodėmėmis lyg ir buvo neįmanoma.

Dvasios archeologija

Tai visai nereiškia, kad V. Toporovui kaip mokslininkui belieka tik pavydėti. Kaip ir kiekviena nepaprasta asmenybė totalitarinėje valstybėje, jis anksti susidūrė su spaudimu ir dėl to, kad buvo vienas pirmųjų semiotikų tarybinėje lingvistikoje. Tik kažkaip nelimpa prie V. Toporovo pavardės, atrodo svetimkūnis, pats įvardijimas – tarybinis lingvistas, nors to meto enciklopedijose tik taip ir rasime parašyta. V. Toporovui nereikėjo aiškinti, kas yra tarybinė santvarka ir koks imperinis pamatas sly-

pi tokiose ideologinėse sąvokose kaip tarybinis internacionalizmas ir panašiose. Tai, kad šiandien V. Toporovą vadiname vienu iš Maskvos semiotikos mokyklos kūrėjų, novatoriški mitologijos ir religijotyros mokslė jam kainavo labai daug dvasinių ir fizinių jėgų.

Laikai, kai iš mokslo žmogaus buvo reikalaujama pirmiausia „teisingai idėjiškai mąstyti“, kai Lietuvoje atkastojo mūro datavimas XIII a. jau atrodė įtartinas ir ideologiškai žalingas, nes už visa, kas istorijoje ir kultūroje buvo vertinga, turėjome būti dėkingi savo didžiajam rytų kaimynui, taigi tais labai neseniai, bet itin sunkiais laikais V. Toporovas prabyla apie gerokai gilesnes, daug senesnę praeitį siekiančias baltiškas vertybes. Jos slypi pačioje kalboje, liaudies dainose, tautosakoje, senųjų mitų liekanose, kaimo žmonių tikėjimuose, prietaruose, medinių statinių elementuose, tų pastatų puošybos elementuose, ornamentuose. Užtenka apsižvalgyti, akyliau apsidaityti aplinkui, ir tampa aišku, kad gyvename daug sudėtingesniame pasaulyje, semantinių ženklų lauke. Tuos ženklus galima skaityti, išgauti juose slypinčias prasmes ir sąsajas su skirtingais, kartais toli vienas nuo kito esančiais regionais, su kadaise gyvavusiomis civilizacijomis, seniai nužengusiomis nuo istorinės arenos. Skaitant V. Toporovą atrodo, kad jo mokslui įvardyti tiktų dvasinės archeologijos terminas. Visai galimas dalykas, kad taip kur nors ir buvo pavadinamas, tad mes šiuo atveju nesame originalūs.

Jau klasikai

Užbaigsime poeto Marcelijaus Martinaičio mintimi: šių abiejų asmenybių misija žemėje nesibaigė jų mirtimi: už juos toliau dirbs jų darbai. Abu yra pašaukti, o jų darbai dar jiems gyviems esant virto klasika.

Dar pridursime, kad atsisveikinimo valandoje Šv. Jonų bažnyčioje taip pat skambėjo Franco Šuberto ir Liudviko van Bethoveno kūriniai, kuriuos atliko Valstybinis Vilniaus kvartetas, o Juozo Naujalio *Dviem preliudais* muzikinę atsisveikinimo dalį užbaigė vargonininkas Bernardas Vasiliauskas.

Gediminas Zemlickas

Lietuvos mokslinės archeologijos pradininkas

Apie archeologą ir visuomenės veikėją Ph. Dr. Joną Puziną (gimė 1905 10 01 Svaronyse, Deltuvos vls., Ukmergės aps. – mirė 1978 04 14 Čikagoje, Ilinojuje, JAV) ir jo gimimo 100-mečio metais vykusius renginius kalbės su Vilniaus universiteto Archeologijos katedros profesoriumi Mykolu Michelbertu.

Gerbiamasis Profesoriau, 2005-ieji Lietuvos archeologų tikriausiai galėtų būti laikomi profesoriaus Jono Puzino metais, nes buvo minimos jo 100-osios gimimo metinės. Naudodamiesi proga pamėginsime apibendrinti, kas mums yra J. Puzinas.

Kalbėti apie J. Puziną galima labai trumpai arba labai ilgai. Tai mokslinės Lietuvos archeologijos pradininkas, ryškiausia mūsų archeologijos figūra tarpukario Lietuvoje. Galima paminėti keletą jo nuopelnų Lietuvos archeologijos mokslui.

Pirmiausia 1936 m. Kauno Vytauto Didžiojo kultūros muziejuje buvo įkurtas Priešistorės skyrius, kuriam J. Puzinas ir vadovavo. Šiame skyriuje atidaryta pirmoji profesionaliai parengta archeologijos ekspozicija. Joje buvo susisteminti suskirstyti laikotarpiais muziejuje esantys eksponatai. Šios parodos atidarymas sukėlė didelį susidomėjimą Lietuvos archeologijos mokslu. Tai vienas iš J. Puzino nuopelnų.

Kitas J. Puzino nuopelnas tas, kad jis pradėjo skaityti paskaitas Lietuvos aukštųjų mokyklų studentams. Iš pradžių dirbo Kauno universiteto Etnikos katedroje, skaitė Lietuvos proistorės kursą, o Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą perkėlus į Vilniaus universitetą, J. Puzinas 1940–1943 m. buvo įkurtos Archeologijos katedros vedėjas. Vadinas, nemažai nusipelnęs ir Vilniaus universitetui. Antai Antrojo pasaulinio karo metais jis buvo Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas, kol 1944 m. liepos mėnesį pasitraukė į Vakarų.

J. Puzino moksliniai darbai Lietuvos archeologijos medžiagą įtraukė į platesnį Europos archeologijos

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Jono Puzino parodoje Lietuvos MA bibliotekoje

kontekstą. Jis suskirstė Lietuvos archeologijos medžiagą konkrečiais laikotarpiais, ir jie net mūsų dienų vertinimu yra gana tiksliai datuojami.

Kas turėta iki Jono Puzino

Kokia Lietuvos archeologijos būklė buvo iki J. Puzino? Juk XIX a. reiškėsi Eustachijus Tiškevičius, XIX–XX a. pradžioje – Tadas Daugirdas.

Tai buvo dar romantinės pakraipos archeologija. Grafiškai Eustachijus ir Konstantinas Tiškevičiai taip pat nemažai nuveikė archeologijos ir muziejininkystės srityje. Didžiausias E. Tiškevičiaus nuopelnas – Vilniaus senienų muziejaus įkūrimas. Nuo jo pradžios savo metus skaičiuoja Lietuvos nacionalinis muziejus, šiemet minintis savo 150-ies metų sukaktį.

Vertindami ir kitus XIX a. pab. – XX a. pr. archeologus, turime pripažinti, kad jie tikrai nemažai nuveikė tyrinėjami archeologijos paminklus. Tačiau trūko aiškesnio Lietuvos archeologinės medžiagos susistemimo. Tarpukario Lietuvoje vertėtų paminėti ir dar vieną ryškia figūrą – Petrą Tarasenką. Jis dar XX a. trečiojo dešimtmečio pabaigoje išleido Lietuvos archeologijos medžiagą su žemėlapiais. Vis dėlto didesni P. Tarasenko nuopelnai populiariau Lietuvos archeologijos mokslą. Jis išleido keletą populiarių knygų: *Praeities vartai, Perkūno šventykloje* ir kitas. Jose labai gražiai aprašė, remdamasis archeologiniais radiniais, tolimą mūsų krašto praeitį. Tokių šio mokslo populiarinimo knygų yra la-

bai nedaug. Pokario ir Nepriklausomybės metais gal tik Laima Nakaitė-Vaitkunsienė yra išleidusi populiarią archeologijos knygą *Žalvariniai senolių laišakai*.

Tačiau nepamirškime, kad archeologai ir kitais būdais populiariau archeologijos mokslą: rašo į populiariąją spaudą, dalyvauja radijo ir televizijos laidosose.

Archeologijos terminams suteikė gyvybės

Grįžkime prie J. Puzino asmenybės. Tikriausiai 1930–1934 m. Heidelbergo universitete, į kurią buvo siųstas Švietimo ministerijos, įgytas žinių bagažas, perimta vokiečių archeologijos mokslo patirtis, padėjo jam naujai pažvelgti į tuometinės Lietuvos archeologijos mokslo aktualijas.

Be abejonės, vokiečių archeologų darbai jam padarė didelę įtaką. Jo mokytojas Ernstas Valė neblogai pažinojo ir Baltijos kraštų archeologinę medžiagą, tad su tokiu tyrinėtoju buvo lengva susikalbėti ir J. Puzinui. Jis parengė darbą apie archeologiją ir tautinį sąjūdį Lietuvoje. Tai ir buvo jo daktaro disertacija, kurią apgynęs jis grįžo į Lietuvą ir galėjo Vokietijoje įgytas žinias pritaikyti sisteminti Lietuvos archeologinę medžiagą.

Dar reiktų paminėti vieną didelį J. Puzino nuopelną Lietuvos archeologijai: jo dėka turime labai gražius lietuviškus archeologijos terminus. Tuos terminus nukalė kartu su kalbininku Antanu Saliu. Juos mes ir vartojame. Galiu sutikti, kad nemažai

Nukelta į 16 p.

Konferencijos atidarymo metu: Vilniaus universiteto rektorius akad. Benediktas Juodka, Istorijos fakulteto dekanas prof. Zenonas Butkus, prof. Mykolas Michelbertas ir prof. Aleksejus Luchtanas

Antanas TYLA

Kai užėini į knygyną ar į Lietuvos mokslų akademijos naujų knygų ekspoziciją, atrodo, kad Lietuvoje niekas nieko daugiau neveikia, tik rašo ir leidžia knygas. Yra memuarinio pobūdžio leidinių apie šeimą, tėvus, brolius, kaimą, miestelį, mokyklą, partizanų kovų, tremties vietas, koncentracijos stovyklas arba tiesiog gyvenimą jau laisvoje Lietuvoje. Pamečiui leidžiamos didžiulės valsčių istorijos, pasakojančios Lietuvos gyvenimo realijas. Paprastai šiuose leidiniuose ryškiausiai atsispindi prisirišimas prie Lietuvos valstybės, jos laisvės, pasakojama buvusių ir esamų visuomeninių organizacijų veikla, išryškinama kasdienio darbo prasmė. Ko verti vien lietuvių savivokos ir tapatybės antologijos *Aukštaitijos partizanų prisiminimų* tomai. Kas iš jų išsėms tą *vardant* *Lietuvos* neblėstantį ir, atrodo, nepakartojamą jaunimo ir vyresnių žmonių pasiryžimą 1944, 1948, 1949, 1951 m. eiti į vis dar laisvą mišką, žinant, kad išėjimas greičiausiai uždarys galimybės vartus grįžti namo. Tada tautinė tapatybė buvo matuojama pasipriešinimo okupantams ir žūtis matu.

Šiandien, jau laisvoje Lietuvoje matome, kad mūsų tauta pergyvena tapatybės krizę. Kur dabar reikia ieškoti priežasčių, kodėl, jei tikėtume apklausa, tik kas dešimtas Lietuvos gyventojas nepritartų, jei vyriausybė pasiduotų Rusijai. Žinoma, įdomu, kam šauna į galvą daryti apklausą tokiu absurdišku klausimu. Matyt, kažkam to labai reikia. Tokia apklausa tik stiprina politinę depresiją.

Išsivadavę ir atkūrę Lietuvos valstybę, užsitikrinę politinę Europos Sąjungos ir NATO paramą bei apsaugą, pajutę daug metų drausią laisvę judėti į Vakarų Europos šalis, matome naujų pavojų – vadinamuosius tautos delokalizacijos iššūkius. Kaip mano filosofas Vaidutis Laurėnas, juos diktuoja tautos idealo kaita*. Tačiau kiekviena kaita privalo turėti ribas, nes už jos – jau amorfiška masė, beribė ir bespalvė vadi-

* V. Laurėnas, „Tautos delokalizacijos trauma“, *Tautinės tapatybės dramaturgija*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2005, p. 173.

Nauja knyga apie Lietuvos himną

Prof. Antanas Tyla skaitydamas pranešimą apie naująją knygą „Lietuvos himnas“.

namoji pilietinė visuomenė. Tikėkime, kad tą ribą saugoti ir primena mus vienijantis Lietuvos himnas. Neseniai pasirodė jam skirta iliustruota knyga [*Lietuvos himnas*, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2005, 94 p.]

Knygą sudarė prof. Gintautas Česnys, Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė ir žinomas kultūros veikėjas Romas Treideris. Kiekvienas jų atstovauja vienai iš trijų institucijų: Paramos ir labdaros fondui Vinco Kudirkos vardui įamžinti, Lietuvos nacionaliniam muziejui ir Vinco Kudirkos fondui. Straipsnių autoriai yra žinomi mokslininkai, pedagogai, profesoriai, kultūros veikėjai – tai Juozas Girdzijauskas, Juozas Marcinkevičius, Romas Treideris, Jonas Bruveris, Dana Palionytė ir Regina Koženiauskienė. Tarp knygos autorių ir seniai iš gyvenimo pasitraukęs tautinio atgimimo tyrinėtojas Vincas Maciūnas.

Knygos sudarytojai turėjo tikslą dar kartą grįžti ir pažiūrėti, kaip

šiandien atrodo Vinco Kudirkos asmenybė, jo idealai, patyrinėti Lietuvos himno istoriją ir jo vietą bei reikšmę tautiniam atgimimui, Lietuvos valstybei atkurti, patriotinei pilietinei savimonei ugdyti. Siekiama padėti visuomenei jį ne tik girdėti, giedoti, bet ir suprasti jo kontekstą.

Mes visi žinome Lietuvos himno genezę, tačiau čia reikia dar kartą priminti kai kuriuos akcentus. *Tautiška giesmė* yra aiškiai išsakytas V. Kudirkos testamentas. Jo dvasinį skambėjimą ir vertę apibrėžia ne kitiems siūlomas gyvenimo kelias, bet tikras Autoriaus siekis. Jame iškilmingai raginama mylėti Tėvynę Lietuvą ir jos didžiausią gamtos ir dvasios turtą – istorinę didvyrių patirtį,

siekti šviesos, doros, vienybės. Iš pirmo žvilgsnio *Tautiška giesmė* taiki, joje neraginama nieko griauti – tik kurti, siekti tautos doros ir gerovės.

Dažnai renginiuose ji būdavo kartojama po kelis kartus iš eilės. Taip labai buvo reikalinga patikrinti savo tautinį tapatumą ir pasididžiuoti lietuvių. Rusijos valdininkai Kaune, Rygoje matė šio Vinco Kudirkos kūrinių pavojingumą ir braukė jį iš rengiamų vakarų programų.

Knygos autoriai apžvelgia Lietuvos himno rinkimą iki *Tautiškos giesmės* pasirodymo ir *Tautiškos giesmės* kelią iki jos nominavimo Lietuvos himnu. *Giesmės*, kaip Lietuvos himno pirmtakai buvo A. Baranausko *Nu, Lietuva, nu, Dauguva*, S. Valiūno *Birutė*, Maironio ir Č. Sasnausko *Kur bėga Šešupė*, J. Naujalo *Lietuva brangi*, Č. Sasnausko *Jau slavai sukilo*, J. Zauerveino ir V. Nacevičiaus *Lietuviais esame mes gimę* ir kt. Iš šio didelio pasirinkimo *Lietuvos himnu* vis dėlto buvo nominuota V. Kudirkos *Tautiška Giesmė*. Kodėl gi? Jonas Bruveris tvirtina, kad V. Kudirkos giesmė *Himnu tapo dėl jos vertybių* [p. 71]. Prof. Regina Koženiauskienė šioje knygoje rašo: *Vis dėlto manau, kad lemiamas veiksnys, užtikrinęs „Tautiška giesmė“ himno nominaciją, yra pats Kudirkos gyvenimas, jo asmenybė, susiliejęsi su tekste iškeltais tautos idealais, amžinosiomis jos dvasios vertybėmis. „Tautiškos*

Knygos „Lietuvos himnas“ viršelis

atkūrimo etapais. Aptariamas himno vaidmuo rezistencijos metu ir jai pasibaigus. Be abejo, leidžiant papildymą, reikėtų atskiro straipsnio apie himną Lietuvos partizanų renginiuose ir švenčių minėjimuose. Tai labai svarbus *Tautiškos giesmės* istorijos etapas.

Knygos sudarytojai ir autoriai siekė supažindinti su *Tautiškos giesmės* vaidmeniu Lietuvos valstybės pilietinės visuomenės, tautinio patriotizmo formavimosi, valstybės gynimo ir jos atkūrimo, išlaisvinimo procesuose. Himnas, Vinco Kudirkos asmenybė ir lietuvių tauta knygoje susiję organiškai, kaip nedaloma vienybė.

Knygos pristatymo metu renginio dalyviai gieda Lietuvos himną

Tačiau šios ramios *Giesmės* kreipiamasis geidžiamąja nuosaka skaldė Rusijos imperijos struktūrų saugomą monolitiškumą. Tuo metu, kai *Tautiška giesmė* buvo parašyta, Lietuvos vaikams nuo pat pradžios mokyklos buvo kalama į galvą vienvaldžių Rusijos imperijos carų giminė, jų vardai ir tėvavardžiai, buvo uždrausta lietuviška spauda, lietuviška mokykla. Kartu buvo ugdoma Rusijos imperijos pavaldinio savivoka. Ir štai tuo metu Vincas Kudirka paskelbė, kad lietuviams tėvynė yra ne Rusijos imperija, o *Lietuva, Tėvynė mūsų*, su savo istorija, su didvyrių vardais ir darbais. Tokia deklaracija Naumiestyje, kai Suvalkija buvo grūste prigrūsta rusų kariuomenės įgulų Alytuje, Vilkaviškyje, Kalvarijoje, Marijampolėje, kai greta buvo Vakarams grasinusi didžiulė Kauno tvirtovė, kai viską sekė rusų žandarai ir policija, – buvo kvietimas priešintis imperijos vykdomam nutautinimui, lietuviškos spaudos draudimui ir pasitikėti doros, šviesios, vieningos tautos jėga. Tad manychiau, kad tautinio atgimimo pagimdyta *Tautiška giesmė* buvo kvietimas į kovą su imperija už savo Tėvynę. Iš V. Kudirkos amžininkų atsiminimų matyti, kad giedodami *Tautiška giesmė* žmonės tą ir jausdavo. Pripažindama *Giesmę* publika išmoko atsistoti.

giesmės“ teksto įtaiga tokia pat paveiki, kaip paveiki ir pati Kudirkos asmenybė“ [p. 84].

Knygoje pateikiama *Tautiškos giesmės* muzikinė ir tekstologinė kritika, muzikinės redakcijos, kritikos argumentai. Prie *Tautiškos giesmės* balsuotės prisidėjo mūsų žymiausi muzikai – Mikas Petrauskas, Juozas Tallat-Kelpša, Jonas Šimkus, Vytautas Bacevičius ir kt. [p. 80-81].

Pirmausia *Tautiška giesmė* buvo pradėta giedoti ne pačioje Lietuvoje, bet tuometiniame Petrapilyje, Tilžėje, Rygoje. Viešai Vilniuje mūsų himnas pirmą kartą sugiedotas 1905 m. vasario mėnesį. Knygoje išryškinama jo svarba visais valstybės

Ši knyga – tai pirmas toks kolektyvinis mėginimas. Himnas šalia herbo ir vėliavos yra viena iš pagrindinių trijų valstybės regalijų – vienijanti ir kviečianti dirbti dorai Tėvynės naudai. Šiandien doros ir šviesių veidų valstybės aukštumose reikia taip pat, kaip ir jo sukūrimo metu. Pažintis su himno istorija turėtų stiprinti tautinės tapatybės suvokimą ir patriotizmą.

Lietuvos himnas turėtų būti prieinamas kiekvienoje mokykloje, kariuomenėje, visuomeninėse organizacijose, šeimoje. Jis – lyg šauklys apie Vilniuje V. Kudirkos aikštėje numatomą statyti paminklą Himnui ir jo autoriui Vincui Kudirkai.

Pristatant knygą „Lietuvos himnas“ prie būsimo paminklo Vincui Kudirkai maketo lazerių fizikos specialistas dr. Romas Danielius ir architektas Ričardas Krištopavičius

TEISĖS INSTITUTAS

skelbia viešą konkursą šioms pareigoms užimti:

- vyresniojo mokslo darbuotojo (-os):
Teisines sistemas tyrimų skyriuje (3 vietos);
Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriuje (1 vieta);
Kriminologinių tyrimų skyriuje (1 vieta);
- tyrinėtojo (-os):
Vaikų ir jaunimo teisės sektoriuje (1 vieta).

Dokumentai priimami iki 2006 m. sausio 30 d., adresu: Teisės institutas, Gedimino pr. 39/Ankštoji g. 1, Vilnius. Informacija teikiama telefonu: (8 ~ 5) 249 7591 ir internetinėje svetainėje www.teise.org

Direktorius

Negalima gyventi vien rimtai

Dr. Antanas KIVERIS

Šiomis dienomis Daugpilio dramos teatre (Latvija) įvyko režisieriaus Egidijaus Mažintos muzikinio spektaklio *Karambolina* (pagal lyriškiausią kompozitoriaus Imrės Kalmmano (1882–1953 m.) operetę *Monmartro žibuoklė*) premjera. Šį įdomų ir stilingą tarpukario prancūzišką kabaretą su šokiais, dainomis, socialinio ir politinio to meto gyvenimo aktualijomis stebėjo grupė žiūrovų, atvykusių iš Vilniaus.

Spektakliu (inscenizacijos autorius taip pat E. Mažintas) siekiama parodyti praeities ir dabarties sąsajas – 1936 m. Paryžiaus jaunimo siekius, depresijos apimtos visuomenės po Pirmojo pasaulinio karo likimus ir išgyvenimus. Kiekvienoje visuomenėje egzistuoja priešastys, dėl kurių kai kurie žmonės jaučiasi atskirti ir iš tikrųjų nėra visaverčiai visuomenės nariai. Socialinėje atskirtyje dažniausia atsiduria menininkai, ir ta būseną egzistuoja nuolat, skiriasi tik jos apraiškos, mastas ir padariniai. Spektakliui pasitelkta žaisminga operetės karaliaus I. Kalmmano muzika labai padėjo režisieriui atskleisti dabartinį požiūrį į jaunimo problemas, parodyti, kaip jomis galima manipuliuoti, kaip dėl išgyvenimo, duonos kąsnio galima parsiduoti, sekti populistais ir ideologiniais vadukais, paminti savo tikrąją prigimtį. Režisieriui būdingas požiūris į muzikinio spektaklio veiksmo dramaturgijos struktūrą kaip į estetinį diskursą organizuojančią terpę, o postmodernistinio mąstymo bei laisvos interpretacijos simboliai tarsi dalyvauja kaip tvarkos ir asimetrijos metaforos. Šis spektaklis – akivaizdi priešprieša užsisklendusioms savyje, dogmatiškoms nūdienos vienodėjančių teatrinių spektaklių klišėms. Iš pažiūros lengvabūdiškos spalvos *Karambolina* palaipsniui tampa vis dramatiškesnė, keičiasi, varijuoja, plečiasi, siekia aprėpti naujas aktorių ir žiūrovų sąlyčio erdves. Džiugina, kad režisieriaus meistriškumas skleidžiasi spontaniškose, kūrybiškose latvių aktorių dvasios polėkiuose, kurie netikėtai atsiveria kaip slaptos spektaklio mintys, atspalviai ir tradicijos. Spektaklyje akivaizdi raiškiaus vizualumo,

muzikinių bei plastinių vaizdinių judėjimo ir stilingo interpretacinio suvokimo bei prancūziškos to laiko estetikos tėkmė. Pabrėždami trečiojo dešimtmečio visuomenės ir laiko problemas, spektaklio kūrėjai išpėja apie dabartines grėsmes kūrybinei laisvei, tiesai ir laisvos asmenybės augimo stabdžius. Įtraukiama totalitarizmo sąvoka (planeta apraizgyta grandinėmis kaip taburetė, stumdoma iš rankų į rankas), veikianti per visuomenės, ypač inteligentijos išgyvenimų, poreikių manipuliaciją. Euforija ir liūdesys nacistinių ir stalinistinių maršų ritmuose, kontrolės ir reguliacijos mechanizmai glūdi spektaklio pradžios konteksto metaforoje, psichiatro Rožė (akt. I. Brakovskis) ir gailėstingosios sesers (akt. A. Krastina) santykiuose su visuomene (pacientai ir manekenas), kaip represijos ir visuotinės globalios standartizacijos sinonimas.

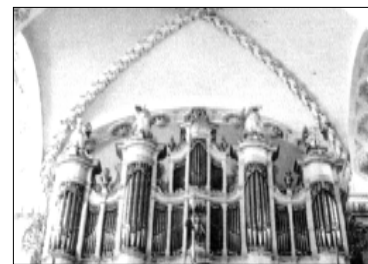
Muzikiniame pastatyme, kuriame dalyvavo beveik visa latvių aktorių trupė (yra ir dar viena trupė rusakalbiams), buvo daug gerų debiutų. Pagrindinius vaidmenis atliko jaunieji E. Vilumovs, K. Lučinina, J. Laha, M. Korsietis, R. Gailums, A. Kužma, taip pat populiaros Latvijos teatro žvaigždės A. Krastina, I. Brakovskis, M. Korkliša ir kt. Ypač prasmingą išraišką teikė choreografiniai B. Musolinio, A. Hitlerio, J. Stalino idėjų paplitimo terpės, nusivylimo šiomis idėjomis ir jaunimo protesto prieš šias idėjas sprendimai – originalus Č. Čaplino personažo pasirodymas, skambant intensyviems stepo ritmams (choreografijos konsultantai Maris Pūris ir Sofija Baiti). Taip pat gerai pavykę garsaus Latvijos kompozitoriaus Valdžio Zilverio aranžuoti melodingi intarpai. Svarbiausia, kad latvių dramos aktoriai sudėtingas dainas atliko be mikrofonų ir balsą stiprinančios aparatūros. Dr. E. Mažintas spektaklio artistams vedė intensyviai retorikos ir balso stiprinimo pratības. Pilnoje žiūrovų salėje puikiai girdėjosi nepriekaištinga aktorių diktacija ir muzikalumas. (Galima tik įsivaizduoti, į kokią tragišką būklę patektų mūsų lietuviškos estrados „žvaigždės“ ir atlikėjai, jei tektų dainuoti be mikrofonų. Jų tiesiog negirdėtume.)

Stilingus to laikotarpio kostiumus ir scenografiją sukūrė dailininkai Mairita ir Ivo Folkmaniai. Muzikinis spektaklis buvo ypač plastiškas, alsavo prasminga visuma, modernumas neperžengė ribų ir, tai labai sveikintina, visiškai išvengta vulgarumo. Atsisveikindami Daugpilio dramos teatro vadovai ir aktoriai įteikė mūsų tautiečiui spektaklio afišą su autografais ir užrašu *Geriausiam pasaulio režisieriui dėkodami už pedagoginį talentą, aukštą bendravimo kultūrą mokant ir ugdant artimiausių kaimynų teatro menininkus naujomis idėjomis, kūrybišką darbą pasitelkiant mažai žinomas šiuolaikines teatrines technologijas. Kuluaruose buvo kalbama, kad tai vienas originaliausių spektaklių Daugpilio dramos teatro istorijoje*. Po premjeros šurmulio užkalbinau muzikinės režisūros patriarcho prof. B. Pokrovskio mokinį dr. E. Mažintą ir pasiteiravau, kaip gimė spektaklio idėja.

Egidijus Mažintas. Moksliniuose straipsniuose dažnai analizuoju skirtingų šalių kultūrų sąveikas. Liepojos ir Daugpilio universitetuose skaičiau pranešimus apie Latvijos ir Nemuno krašto teatrų bendradarbiavimą trečiajame dešimtmetyje. Todėl kai gavau pasiūlymą iš Daugpilio dramos teatro meno vadovo H. Petrockio, su kuriuo mūsų keliai nekartą buvo susikirtę Maskvos teatrinio elito seminaruose, parengti muzikinį pastatymą apie trečiojo dešimtmečio jaunimo problemas, pasitelkiau I. Kalmmano muziką ir suaktualinau socialines bei politines libreto „Monmartro žibuoklė“ peripetijas. Prancūzijos sostinėje dirbo ir kūrė daug garsių menininkų, o meno paslapčių ten sėmėsi nemažai Baltijos šalių menininkų. Kas gi šiandien prisimena to meto valdininkų ar nomenklaturininkų pavardes? O menininkus, kuriems buvo trukdoma ir neleidžiama kurti, šiandien žmonija nešioja ant rankų. Panašaus plastinio, vokalinio ir dramatinio intensyvumo spektaklio negalėčiau įgyvendinti Lietuvoje, akivaizdžios teatrinės-muzikinės kultūros ir aktorinio meistriškumo nuosmukio laikotarpiu. Todėl mano akys nukrypo kitur...

Vytenis Marija Vasyliūnas grojo vargonais Lietuvoje

2005 m. spalio 2 d. Vilniaus arkikatedroje vargonais grojo žymus fizikas ir vargonininkas iš Vokietijos prof. Vytenis Marija Vasyliūnas. Šio koncerto programoje skambėjo Johano Sebastiano Bacho *Fantazija* ir *Fuga g-moll*, Vytauto Bacevičiaus *Gedulingas maršas op. 24*, Franco Listo *Les Morts (Mirusieji)* ir Karlo Nylseno *Commotio op. 58*.

Vilniaus arkikatedros vargonai

Prof. V. M. Vasyliūnas – vienas žymiausių šiuolaikinių J. S. Bacho muzikos vargonams atlikėjų. Jo virtuoziškumas ir nepriekaištinga technika buvo pripažinta ir įvertinta Vokietijoje, JAV, Lietuvoje, Izraelyje bei kitose pasaulio šalyse. Šis fizikas, vargonininkas ir pianistas 1939 m. gimė Kaune, žymaus smuikininko Izidoriaus Vasyliūno (1906–1982 m.) šeimoje. Nuo 1944 iki 1950 m. šeima gyveno Vokietijoje, o 1950 m. emigravo į Kolumbiją, iš ten 1954 m. – į JAV. V. M. Vasyliūnas studijavo fiziką Harvardo universitete, podiplomines studijas tęsė Masačusetso technologijos institute, ten vėliau dirbo profesoriumi. Nuo 1978 m. V. M. Vasyliūnas – Makso Planko Saulės sistemos mokslinio tyrimo instituto (*Max Planck Institute for Solar System Research*) Vokietijoje direktorius. Pagrindinė jo mokslinio darbo sritis – erdvės fizika ir planetų magnetosferos.

V. M. Vasyliūnas – daugelio monografijų ir mokslinių straipsnių au-

torius. 1975 m. JAV geofizikų draugija įteikė jam savo Džeimso Bernardo Makelvano (James Bernard Macelwane) premiją.

1950–1954 m. Kolumbijoje, vėliau JAV V. M. Vasyliūnas mokėsi groti vargonais. Iki šių dienų profesorius V. M. Vasyliūnas surengė daugiau kaip 350 koncertų, grojo vargonais daugelyje Europos šalių, Kolumbijoje, Izraelyje, Argentinoje, buvo savo tėvo smuikininko I. Vasyliūno akompaniatorius.

V. M. Vasyliūnas ypatingą dėmesį skiria lietuvių kompozitorių kūriniams vargonams. Kai kuriuos lietuvių kompozitorių kūrinius jis atliko pirmą kartą, pavyzdžiui, Jeronimo Kačinsko *Mišias* (vargonų partija) ir *Improvizaciją*, Juliaus Juzeliūno *Simfoniją vargonams* (skirta Vyteniui M. Vasyliūnui).

Šio atlikėjo dėka lietuvių kompozitorių kūriniai vargonams skamba ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

Donata Kulviecaitė

MATEMATIKOS IR INFORMATIKOS INSTITUTAS

skelbia konkursą eiti mokslo darbuotojo pareigas Matematinės statistikos skyriuje (1 etatas).

Dokumentai priimami iki š. m. gruodžio 30 d. adresu: Akademijos g. 4, 219 kab., Vilnius. Telefonas pasiteirauti: (8 ~ 5) 210 9318.

Direktorius

LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

skelbia konkursą

1. Pedagogų pareigoms užimti 5-rių metų darbo kadencijai šiose katedrose:

Vilniaus fakultetų katedrose:

Fortepijono	– profesorius ir docento;
Muzikos istorijos	– docento;
Kompozicijos	– docento;
Styginių instrumentų	– docento;
Liaudies instrumentų ir akordeono	– docento;
Šokio ir judesio	– docento;
Kino ir TV	– docento.

2. Pedagogų pareigoms užimti 3-jų metų darbo kadencijai šiose katedrose:

Vilniaus fakultetų katedrose:

Fortepijono	– 2-jų lektorių;
Muzikos teorijos	– lektoriaus;
Styginių instrumentų	– docento;
Pučiamųjų instrumentų	– 3-jų docentų ir lektoriaus;
Liaudies instrumentų ir akordeono	– profesorius ir lektoriaus;
Džiazo	– docento;
Kamerinio ansamblio	– 3-jų profesorių;
Choro dirigavimo	– docento ir lektoriaus;
Dainavimo	– profesorius ir 2-jų docentų;
Operos	– lektoriaus;
Kino ir TV	– lektoriaus ir 2-jų asistentų;
Šokio ir judesio	– lektoriaus ir asistento;
Meno istorijos ir teorijos	– docento.

Pastaba: konkursą laimėjusiųjų darbo krūviai ir etato dalis nurodoma darbo sutartyje.

Prašymai rektorius vardu priimami iki 2006 m. sausio 15 d.

Rektorius

Latvių dramos aktoriai J. Laha, K. Lučinina, A. Kužma ir I. Brakovskis spektaklyje „Karambolina“ puikiai šoko ir dainavo

Ketvirtasis Nitobės simpoziumas, Vilnius, 2005 liepos 30–rugpjūčio 1 d.

Kalbinės politikos aspektai Europos Sąjungos plėtros procese

Baigiamasis dokumentas
Galutinis variantas, 2005 m. rugpjūčio 22 d.

Kontekstas

Vienas iš daugelio klausimų, kuriuos išsiplėtus Europos Sąjungai, yra kalbų klausimas. Nors Romos sutartyje įtvirtintas nacionalinių kalbų lygiateisiškumo ES institucijose statusas, atsirado nemažai kliūčių siekiant šį principą įgyvendinti dabartinėje 25 šalių narių erdvėje, kurioje yra 21 valstybinė kalba, daugiau kaip 25 regioninės ir mažumų kalbos ir nemažos imigrantų kalbinės bendruomenės. Nesant dėmesingumo, nuoseklaus požiūrio į ES daugiakalbės sistemos kūrimą ir gero finansavimo, kai kurių mažesnių šalių ir nevalstybinių kalbinių grupių kalboms bei kultūros vertybėms gali kilti pavojus. Taip būtų nesilaikoma ES narių lygiateisiškumo principo, tarp tautų atverti keliai naujiems konfliktams ir kivirčams.

Ši padėtis buvo nagrinėjama Ketvirtajame Nitobės simpoziume, kurį organizavo Pasaulio kalbų problemų tyrimų ir dokumentacijos centras kartu su Lietuvos Seimo Europos reikalų komitetu, Lietuvos mokslų akademija ir Vilniaus universitetu. Per 70 dalyvių iš daugiau kaip 20 šalių, iš jų ir 9 naujų ES šalių narių, susirinko aptarti įvairių politinių alternatyvų bei ieškoti esminių pasiūlymų, kaip naujomis sąlygomis gerinti ES kalbinę politiką.

Nuostatos

Simpoziumo dalyviai vieningai pritarė Europos integracijos procesui, ypač pastangoms kurti teisingą, demokratišką ir kokybišką visų europiečių bendravimą. Jie taip pat išreiškė įsitikinimą, kad dabartinė kalbinė politika ES, jos institucijų ar nacionalinių vyriausybės lygmeniu šių tikslų atžvilgiu yra neadekvati.

Visoje ES atrodo giliai išsiskaidijusios šios problemos:

- kalbinių klausimų nepaisymas priimančiosios sprendimus tokiose srityse kaip aukštasis mokslas,

moksliniai tyrimai, žiniasklaida; tai turi neigiamą poveikį mažų nacionalinių ir nenacionalinių kalbinių grupių vertybėms bei poreikiams;

- kalbinės praktikos normų, kurios prieštarauja daugiakalbystės ir kalbų lygiateisiškumo principams, toleravimas ar naudojimas, dažnai sukuriant tokia padėtį, kai žmonės, kurių anglų kalbos žinios yra ribotos ar kurie jos visai nemoka, negali lygiais pagrindais dalyvauti ES politinėje veikloje;

- pernelyg didelis prisirišimas prie su kalba susijusių institucijų ir idėjų, kurios nebuvo plėtojamos siekiant atkreipti dėmesį į problemas Europos ar pasaulio kontekste – tendencija, kuri sustiprina nuolatinį kalbinių suvokimo ir dalykinių žinių trūkumą visų lygių vadovybėse;

- akivaizdus kitų kalbų, išskyrus anglų, mokymo siaurimas, taip sumažinant europiečių galimybes išsiugdyti kaimyninių šalių kultūros supratimą bei pagarbą jai ir nesąžiningai didinant britų bei amerikiečių kultūros produktų ES srautą;

- atviros visuomeninės diskusijos kalbinės politikos, ypač alternatyvų dabartinei oficialiajai politikai, kai nereguluojamai ir nelygiai populiarinama anglų kalba bei abejotinos kokybės daugiakalbystė, klausimais vengimas.

Atsižvelgdami į Europos Sąjungos narių kontekstą, simpoziumo dalyviai mano, kad dėl kalbinės politikos trūkumų gali būti palaidotos mažesnių valstybių kalbos. Simpoziumo prelegentai atkreipė dėmesį į svarbius ekonominius ir politinius sumkus, kuriuos dabartinė sistema užkrovė ant tomis kalbomis kalbančiųjų pečių, ir išreiškė susirūpinimą, kad ilgai dėl to visos kalbos, išskyrus didžiąsias, praras savo svarbą ir gyvybingumą.

Veiklos kryptys

Pasisakydami už plačiausią idėjų ir prioritetų įvairovę vertinant šias problemas, simpoziumo dalyviai su-

tarė dėl penkių pagrindinių veiklos kryptų.

1. **Bendroji struktūra.** 25 narių Europos Sąjungai reikalinga konstruktyvi reali kalbinės politikos struktūra, užtikrinanti kalbų įvairovės apsaugą ir skatinanti veiksmingą bei kokybišką visų ES piliečių bendravimo poreikį. Įgyvendinant šią viziją reikės, kad dalyvautų kuo daugiau individų ir institucijų, atstovaujančių įvairioms sritims bei interesams.

2. **Visuomeniniai ir politiniai debatai.** Norint sukurti politinę valią tokiai bendrai struktūrai palaikyti, reikia kelti visuomeninių ir politinių debatų kalbinės politikos klausimais lygi. Investicijos į dabartinę sistemą, jos trūkumai ir daugybė pozityvių politinių alternatyvų turi būti suformuluota taip, kad juos galėtų apsvarstyti paprasti žmonės, aptarti žiniasklaida ir kurie būtų grindžiami konkrečiais išrinktų parlamentarų veiksmais. Svarbu sukurti ilgalaikes politinių interesų grupes ir koalicijas, ginančias kalbų lygiateisiškumą, įvairovę bei gyvavimo galimybę.

3. **Įvairūs sprendimai.** Plėtojant bendrą kalbos politikos struktūrą, reikia atkreipti dėmesį į mažiausiai penkias veiklos sritis, kurių kiekvienai reikia skirtingų sprendimų ir politinės strategijos:

- vidinių ir dalykinių ES institucijų bendravimą, kuris artimai siejasi su profesine kultūra bei pačių institucijų savivalda;

- oficialių ES institucijų bendravimą su piliečiais ir vyriausybėmis, kuris reguliuojamas ES politikos procesu, apimančiu šalis nares, Ministrų Tarybą, Europos Komisiją, ir t. t.;

- kalbinės padėties ES šalyse narėse valdymą, kuris priklauso nuo nacionalinių parlamentų jurisdikcijos ir galiausiai atspindi demokratinį procesą;

- bendravimo ir kultūrinių ryšių ES valdymą per gausias visuomenines, profesines, komercines, nevy-

riausybinės ir privačios organizacijos bei institucijas, kurios dažniausiai vykdo savarankišką kalbos politiką, ribojamą ekonominių ir politinių veiksmų;

- išorinių ES institucijų ir šalių narių bendravimą su ne Europos šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis; jam įtakos turi pasaulio ir vietos kontekstas; kartu jis gali turėti įtakos pačios ES vidaus politiniams sprendimams.

4. **Alternatyvios vizijos.** Bendrosios struktūros ir politinių sprendimų tam tikrais lygmenimis plėtra gali būti pagrįsta skelbiamais visuomeniniais debatais dėl kalbinės ateities ES konkuruojančių vizijų. Formulotinos ir nagrinėtinos yra vizijos, kurios:

- grindžiamos įvairiais pasaulio kalbinėje sistemoje gyvuojančiais daugiakalbystės pavyzdžiais, siekiant geriau suvokti ES kalbinės sistemos dinamiką ir privalumus bei trūkumus;

- apibrėžia ir gina mažų tautų ir nenacionalinių vietinių bei imigrantų kalbinių bendruomenių ES statusą ir poreikius;

- nagrinėja politines priemones, kuriomis siekiama užtikrinti, kad bet kuri plačiai vartojama tarptautinė kalba nepakenktų nacionalinių kalbų gyvybingumui, lygiateisišiam ta kalba kalbančiųjų traktavimui ES institucijose ir užtikrintų kultūros įvairovę;

- nagrinėja esperanto kalbos vaidmenį ES kalbos struktūroje, ypač pabrėžiant jos kaip pagrindinės kalbos ekonominius privalumus vertimų ir užsienio kalbų mokymo (esperanto kalbą vartojant kaip veiksmingą įžanginę kalbą) srityse, taip pat nuopelnus tarpkultūrinio bendravimo srityje;

- numato būsimąją kalbinių ir bendravimo technologijų plėtrą, svetimų kalbų mokymo naujoves bei jų galimus padarinius remiantis visose ES šalyse dėstoma ir vartojama kalba.

5. **Politinis ir dalykinis bendradarbiavimas.** Ketvirtasis Nitobės simpoziumas suteikė vieną pirmųjų galimybių politikams ir įvairių sričių specialistams iš daugelio ES šalių apsvarstyti kalbinės politikos bei bendravimo srities bendrąsias problemas ir prioritetus. Kiek sėkmingai bus sprendžiami aptartieji klausimai, priklausys nuo tolesnio bendradarbiavimo šioje srityje, ypač atsižvelgiant į:

- reguliarius susitikimus ir ES lygmeniu, ir tarp įvairių valstybinių formuočių, pavyzdžiui, kalbos politikos konferencijų mažesniems ES šalims, kaip buvo pasiūlyta simpoziume;

- tyrimų tinklo plėtrą, kuri apima kalbos ekonomikos, sociologijos, politikos, planavimo (įskaitant ir edukacinius, terminologinius, juridinius aspektus) darbus ir laiku gali suteikti pagrįstą informacijos pareigūnams ir žiniasklaidai;

- nuolatinį bendravimą elektroniniu paštu ir kitomis priemonėmis, siekiant pritraukti kuo daugiau svarbių individų į akademinės, biurokratinės ir politinės ES šalių įstaigas, siekiant pagrįsti išskirtines kalbines problemas priimančiosios sprendimus.

ES kaip kompleksiškos, naujos rūšies tarptautinio bendradarbiavimo formos atsiradimas reikalauja veiksmingo lygiateisiško bendravimo ir naujo požiūrio į daugiakalbystės valdymą. Šios srities galimybių įgyvendinimas remiantis naujomis idėjomis, dalykine kompetencija ir institucijomis yra neatidėliotinas prioritetas. Jis turėtų būti vertas nacionalinių vyriausybės, taip pat ES institucijų dėmesio ir priemonių.

Dėkojame

Ketvirtojo Nitobės simpoziumo dalyviai dėkoja pirmojo susitikimo organizatoriams ir rėmėjams, ypač Lietuvos Respublikos Seimui už malonias suteiktas patalpas bei vertimo paslaugas, taip pat *Esperantic Studies Foundation* (Vašingtonas, JAV) už dosnią finansinę paramą.

Esperanto – veiksmingesnė ir teisingesnė galimybė

Ženevos universiteto lingvistinės ekonomikos profesorius Fransua Grenas paskelbė išsamų veikalą, kuriame nagrinėjama Europos Sąjungos kalbų politika. Studiją užsakė ir išleido Mokyklos plėtros Vyriausioji taryba, savarankiška Prancūzijos visuomeninė organizacija, kuri vertina ir analizuoja švietimo padėtį Prancūzijoje.

Veikale keliamas klausimas, kuri kalba labiausiai verta Europos Sąjungos darbinės kalbos statuso. Autorius analizuoja dabartinę padėtį ir prieina išvadą, kad įplaukos, kurias Jungtinė Karalystė gauna dėl anglų kalbos viešpatavimo pasaulyje, taip pat ir Europos Sąjungoje, yra 17–18 milijardų eurų per metus, t. y. 1 proc. jos ben-

drojo nacionalinio produkto. Tiek ji uždirba pardavinėdama knygas ir kitas prekes, susijusias su anglų kalba ir iš 700 tūkst. kasmet į Angliją atvykstančiųjų mokyti kalbos, be to, iš lėšų, kurios susikaupia dėl aplaidaus kitų kalbų mokymo britų mokyklose. Čia turima omeny ne visi ekonominiai mokėjimai Jungtinei Karalystei, susiję su kalbos vartojimu, bet tik 75 proc. jų – juos autorius priskiria anglų kalbos hegemonijos pasekmėms ir ne vien dėl demografinio pačios kalbos svorio. Vadinasi, kiekvienas iš 280 milijonų Sąjungos neanglakalbių britų ekonomiką per metus paremia 65 eurai.

Nors tie skaičiai specialistams buvo žinomi jau seniau, trūko anali-

zės, kuri padėtų atsakyti, ar ta kaina būtų mažesnė pasirinkus kitas galimybes. Kad ir tas, kurios siūlomos veikale. Praėjusiais metais išsiplėtus Bendrijai iki 25 šalių, oficialių kalbų padaugėjo nuo 11 iki 20, o neseniai, paskelbus oficialia ir airių kalbą, net iki 21. Tai kelia abejonių dėl valstybinių Europos Sąjungos kalbų lygiateisiškumo politikos, kuri buvo vykdoma Sąjungos įsikūrimo pradžioje, kai tų kalbų buvo tik keturios. Šie duomenys verčia susimąstyti apie vis labiau neišvengiamą sistemą tik su viena ar su keliomis darbinėmis kalbomis.

Šveicarų ekonomistas siūlo palyginti tris galimas išeitis: anglų kalbos, kaip vienintelės kalbos, trikalbio anglų-vokiečių-prancūzų varian-

to ir – esperanto, kaip Sąjungos institucijų darbinės kalbos.

Veikale daromos tokios išvados: pirmoji galimybė padidintų ekonomines įplaukas į anglosaksiškas šalis. Trikalbis variantas kainuotų panašiai kaip ir pirmasis, nors ir labiau įteisintų lygiateisiškumą. Tačiau manoma, kad jis strigtų dėl „tam tikro nestabilumo“ ir pareikalautų nemažai priemonių jam įgyvendinti.

Trečioji galimybė – esperanto, kaip vienintelės darbinės kalbos, būtų pati pigiausia ir lygiateisiškiausia. Lėšų būtų sutaupoma dviem būdais. Pirmiausia, esperanto paprastumas leistų mažiau investuoti į svetimų kalbų mokymą – nors studija numato antros svetimos kalbos mokymą

visų šalių narių mokyklose, įskaitant ir Jungtinę Karalystę – ir, kita vertus, kadangi ji yra nepriklausoma kalba, prekes ir paslaugas, susijusias su jos mokymu, būtų galima vienodai gaminti visose šalyse, visur sukuriant vertę.

Profesorius F. Grenas taip pat apžvelgia galimybę įgyvendinti ir trečiąją variantą, kurį jis laiko „neįgyvendinamu per trumpą laiką“, bet įmanomu per vieną kartą. „85 proc. Europos gyventojų iš 25 narių turi tiesioginį ir aiškų interesą, nepriklausomą nuo kultūrinių ir politinių rizikų, kurias sukelia kalbos hegemonija“, – teigia jis.

Parengė
Lietuvos esperantininkų sąjunga

Kurlink eis mūsų aukštasis mokslas?

Habil. dr. prof. Kęstutis MAKARIŪNAS
Lietuvos mokslo tarybos narys

Pabaiga. Pradžia Nr. 21

Straipsnyje toliau dėstoma nuomonė apie du Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006–2010 metų plėtros plano projektus, kuriuos parengė Lietuvos aukštųjų mokyklų rektorių konferencija (toliau – Rektorių konferencija) kartu su Lietuvos studentų sąjunga ir Lietuvos pramonininkų konfederacija (2005 m. spalio mėn.) ir LR švietimo ir mokslo ministerijos (toliau – ŠMM) darbo grupė (2005 m. lapkričio 18 d. redakcija). Abu projektai Lietuvos mokslo taryboje svarstyti 2005 m. lapkričio 21 d.

Aukštųjų mokyklų tinklas, finansavimas ir studijų kokybė

ŠMM projekto skirsnyje *Aukštųjų mokyklų tinklas* konstatuojama esama padėtis, kurią vargu ar galima lengvai pakeisti. Esminis trūkumas – netolygus kolegijų paskirstymas regionuose. Nemanau, kad laikytina trūkumu, jog kai kurios aukštosios mokyklos turi padalinių regionuose, ypač kai juose nėra kitų aukštųjų mokyklų.

Skirsnyje *Aukštojo mokslo finansavimas* pabrėžiama, kad lėšos, tenkančios vieno studento studijoms, neleidžia užtikrinti tinkamos studijų kokybės (kita vertus, iš kitų šaltinių žinoma, kad aukštųjų mokyklų absolventų, išdirbanančių šalyje arba užsienyje, procentas yra labai didelis). Tai, kad visos iš kitų šaltinių gaunamos aukštųjų mokyklų lėšos taip pat įskaičiuojamos į valstybės biudžetą, maskuoja tikrąjį valstybės skiriamų ir kitų šaltinių lėšų aukštajam mokslui vaizdą.

Kelios pastabos dėl ŠMM projekto III skyriaus *Tiksiai ir uždaviniai*. Formuluoti tokius tikslus kaip „5.2. užtikrinti, kad aukštųjų mokyklų absolventų kompetencija atitiktų visuomenės ir darbo rinkos poreikius išsilavinimo ir kvalifikacijų struktūros požiūriu dabar ir ateityje“, vargu ar reikia – gyvenant pasaulyje, kuriame atviros valstybių sienos, tai mažai padės. Keistai atrodo originalus apibrėžimas „6. Aukštasis mokslas yra tiek kokybiškas, kiek aukštojo mokslo sistema užtikrina tų tikslų siekimą. Siekti šių tikslų reiškia siekti aukštojo mokslo kokybės“. Dėl skyriaus 8 punkte esančios pastabos apie pedagoginio ir mokslinio personalo nepakankamą mokslinę veiklą, iš esmės teisingos, kyla klausimas „o kaip valstybė ją remia?“. Veikla adekvati valstybės paramai.

Lietuvos mokslo tarybos narys prof. Kęstutis Makariūnas, vicepirmininkė prof. Irena Lukšaitė ir pirmininkas prof. Eugenijus Butkus

Teiginys „9. Pagrindinių uždavinių sprendimo nuostatos yra žinomos ir buvo įgyvendintos daugelyje šalių“ yra neatsakingas pareiškimas, tolygus, kad „jūra iki kelių, tad kodėl nebrendame?“. Kritinis vertinimas, kaip sekasi tai įgyvendinti, yra anksčiau nurodytame straipsnyje žurnale *The Economist*.

Autoritarinio oligarchinio valdymo link

ŠMM plano projekto skyriuje VI. *Aukštojo mokslo sistemos valdymo valstybės lygmeniu optimizavimas* kalbama ne tiek apie aukštojo mokslo sistemos, o apie viso mokslo valdymo Lietuvoje sistemos keitimą. Tai gero kai į šalį nuo nagrinėjamos temos.

Skyriuje yra racionalių minčių, tačiau įgyvendinus tai, kas siūloma, Lietuvos mokslo ir aukštojo mokslo valdymo sistemoje neliktų institucijos, atstovaujančios akademinės visuomenės apibendrintai nuomonei mokslo ir aukštojo mokslo plėtros šalyje klausimais.

Siūlymų smailgalys iš esmės yra nukreiptas į Lietuvos mokslo tarybą (toliau – LMT). Po ŠMM Mokslo ir studijų departamento (toliau – MSD) inicijuotų LMT nuostatų pakeitimo jos vaidmuo menkas, bet ji vis dar lieka akademinė organizacijų apibendrintą požiūrį galinčia reikšti institucija, į kurios nuomonę reikia atsižvelgti, ar bent pagrįstai argumentuoti, kodėl ji nepriimtina, todėl yra kliūtis savivalei.

LMT nėra visuomeninė organizacija, „profsąjunga“, kaip dažnai prikiša MSD vadovybė. Visuotiniuose demokratinuose mokslininkų bendruomenės rinkimuose renkama LMT atkūrus Lietuvos nepriklausomybę atliko svarbų vaidmenį išsaugant pagrindinį Lietuvos mokslinį potencialą, siekė akademinės laisvės ir mokslininkų savivaldos, inicijavo ir dalyvavo rengiant beveik visus mokslų ir studijas reglamentuojančius teisės aktus. Tačiau, kai ji pasirodė neparanki kylančiai mokslo biurokratijai, imta su ja kovoti.

Savo laiku LMT, atsisakydama finansinių galių, matyt, padarė klai-

dą. Tačiau paversti ją, kaip dabar siūloma, iš esmės tik mokslo fondu, nepakanka. LMT turi būti ir valstybės mokslo ir aukštojo mokslo politiką formuojanti institucija. Negalima to patikėti tik ŠMM suburtai mokslo valdymo biurokratijos viršūnei ir Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos sekretariatui, kuris dar nežinia ką reikš.

Manau, kad turėtų būti vėl atitinkamai pakeisti LMT nuostatai. Turėtų būti susitarta dėl naujų, jos funkcijas atitinkančių, LMT formavimo principų. LMT turi būti nei nuo politikų, nei nuo įtakos grupių nepriklausanti institucija, sugebanti vadovautis tik šalies interesais. Atitinkamos ŠMM biurokratinės struktūros turi vykdyti daugiausia ne mokslo politikos formavimo, o vykdomosios valdžios funkcijas.

Manau, kad ŠMM projekto 12-asis straipsnis yra visai nepriimtinas.

Kyla klausimas, ar ŠMM projekte siūlomos įsteigti Lietuvos technologijų agentūros funkcijos nėra agentūros, kuri turėtų būti daugiau susijusi su Ūkio ministerija, o ne su ŠMM, funkcijos.

Dėl skyriuje V.II siūlomo aukštosios mokyklos vidinio valdymo keitimo nuomonę esu pareiškęs anksčiau – tai galima daryti tik eksperimentine tvarka.

ŠMM projekto skyriuose V.III–V.VI kai kas išdėstyta gana detalai. Nesiimu to vertinti. Siūlyčiau pabrėžti perėjimą nuo dabartinio sąlygiškai nemokamo aukštojo mokslo prie valstybės remiamo visuotinai prieinamo kredituojamo aukštojo mokslo (pasitelkiant būsimas studentų pajamas). **Šis tikslas valstybėje turėtų būti prioritetas.** Tai svarbiau negu kokių nors naujų Seimo rūmų statyba ir panašiai.

VI skyriuje žadamos ŠMM plano įgyvendinimo naudos optimizmas, manau, yra perdėtas.

Bendra išvada dėl ŠMM Aukštojo mokslo sistemos 2006–2010 metų plėtros plano projekto.

Nors projekte yra daug teisingų minčių ir priimtinių siūlymų, gana radikalus projektas iš esmės nespėndžia pagrindinių Lietuvos aukštojo mokslo ir su juo susijusių valstybės atvirame pasaulyje problemų. Valdymo keitimo reikšmės suabsoliutiniams primena žinomą Aleksandro Krylovo pasakėčią *Kvartetas*. Perėjimas prie autoritarinio (aukštosios mokslo biurokratijos) valdymo nesuderinamas nei su demokratija, nei su pilietinės visuomenės ugdymu.

Siūlymas dėl abiejų Aukštojo mokslo sistemos 2006–2010 metų plėtros plano projektų.

Pagal abu projektus reikia parengti naują planą. Siūlyčiau pirmuosius skyrius suredaguoti pagal Rektorių konferencijos projektą, panaudojant ir ŠMM projekto medžiagą. Į plano tekstą įtraukti tik tai, dėl ko bus prieita vieningos nuomonės.

Konferencijos „Europos inovacijų strategijos“ deklaracija

Vilnius, 2005 m. gruodžio 1 d.

Daugiau kaip 300 dalyvių, susirinkusių į konferenciją *Europos inovacijų strategijos*, kurią Vilniuje 2005 m. gruodžio 1 d. surengė LR Vyriausybė kartu su Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija bei Tarptautinių mokslo ir technologijų plėtros programų agentūra, išklause ir aptarė pranešimus apie Europos inovacijų politikos įgyvendinimo patirtį ir Lietuvos inovacijų plėtros gaires įgyvendinant Lisabonos strategiją. Konferencijoje dar kartą patvirtinta, kad žinių ekonomika veiksmingai funkcionuoja tik esant suderintai švietimo, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros, inovacijų ir verslo sistemai. Tik vieninga, darni šių sričių politika ir deramas finansavimas gali užtikrinti darnų šalies vystymąsi bei konkurencingumą.

Mes, konferencijos dalyviai,

žinome, kad

- Lietuva siekia sukurti mokslo laimėjimais ir inovacijomis grindžiamą žinių visuomenę, eiti darnaus vystymosi keliu, kurti bei plėtoti modernų, dinamišką ir konkurencingą ūkį, o svarbiausia tokio siekio įgyvendinimo sąlyga – visapusiškas šalies mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų sistemos stiprinimas, mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas didinant Lietuvos pramonės bei verslo konkurencingumą,

pripažįstame, kad

- Lietuva pagal visus inovacijų ir mokslinių tyrimų veiklos vertinimo rodiklius atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio;
- šalies mokslo tyrimų ir technologijų plėtros rezultatai nepakankamai naudojami versle;
- mokslo ir studijų sistema nepakankamai dera su valstybės ilgalaikės plėtros reikmėmis;
- nepakanka lėšų moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTEP), jos panaudojamos neveiksmingai;
- verslas menkai investuoja į MTEP, netobuli verslo investicijų į MTEP skatinimo mechanizmai,

esame įsitikinę, kad

- sėkminga inovacinė veikla neatsiejama nuo žmogiškųjų išteklių gerinimo, inovacijų kultūros ugdymo ir įmonių inovacinių gebėjimų plėtojimo;
- MTEP ir inovacijų plėtra neatskiriami nuo mokslinių tyrimų rezultatų sukومercinimo.

Manome, jog būtina:

- atlikti Lietuvos ūkio (ekonomikos) raidos apžvalgą, nustatyti prioritetines ūkio bei mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros kryptis, parengti nacionalines MTEP programas bei nacionalinę inovacijų strategiją;
- didinti investicijas į MTEP (ypač privataus verslo), orientuojantis į Europos Sąjungos siekį – 3 proc. nuo BVP 2010 m.;
- plėtoti viešojo ir privataus sektorių partnerystę;
- skatinti mokslinių tyrimų kryptį suderinamumą su verslo plėtros kryptimis ir jo poreikiais, tobulinti studijų programas, susijusias su inovacijomis, skatinti inovacinės kultūros kūrimą;
- sukurti veiksmingą mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų vadybos sistemą;
- konkurso būdu finansuoti valstybės, ūkio subjektų, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros darbų užsakymus mokslo ir studijų institucijoms;
- stiprinti, plėtoti ir prireikus kurti naujus mokslo bei mokslinių tyrimų įstaigų pavyzdinius centrus, gerinti valstybės mokslo ir studijų institucijų bei privačių įmonių bendradarbiavimą;
- tobulinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugos sistemą, teikti finansinę paramą patentavimui užsienyje;
- sudaryti sąlygas naujų modernių technologijų „pumpurinių“ (besikuriančių mokslo ir mokslinių tyrimų įstaigų padalinių ar tyrėjų grupių pagrindu) įmonių kūrimuisi;
- užtikrinti pakankamą kvalifikuotų mokslinių tyrimų darbuotojų pasiūlą pritraukiant daugiau studentų į mokslinių, techninių ir inžinerinių disciplinų studijas, skatinti tarptautinį bei tarpsektorinį MTEP personalo mobilumą;
- skatinti mokslo ir studijų institucijų, privačių įmonių, valstybės ir viešųjų įstaigų dalyvavimą ES bendrosiose mokslinių tyrimų, technologinės plėtros programose, Konkurencingumo ir inovacijų programoje, COST ir kitose tarptautinėse mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programose, EUREKA iniciatyvoje;
- siekti, kad nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrai bei inovacijoms, būtų įvykdyta per numatytą laikotarpį.

Išplėtosime turimą šalies inovacijų potencialą ir sėkmingai panaudosime jį darniam valstybės vystymuisi tik glaudžiai, suderintai, kryptingai dirbant visoms valstybės institucijoms, verslo, akademinėi bendruomenei, piliečiams bei pasitelkus geriausią pasaulio patirtį ir Europos Sąjungos paramą.

Susitariame visomis išgalėmis kurti palankią aplinką MTEP ir inovacijoms.

Naujos informacinės technologijos pristatomos Vilniaus universiteto Tarptautinio verslo mokykloje

Lietuvos mokslinės archeologijos pradininkas

Atkelta iš 11 p.

tų terminų yra išversti iš kitų kalbų, bet ir lietuviškai jie skamba labai gražiai.

Pavyzdžiui?

Pavyzdžiui, *akmens amžius, žalvario amžius, segė* ir kiti.

Tačiau sakome ir „paleolitas“, „neolitas“, „mezolitas“.

Tai tarptautiniai terminai. Esu patenkintas, kad dalis jų terminų išliko, nes lengviau susikalbėti su kitų šalių tyrinėtojai. J. Puzino nuopelnas tas, kad ir daiktų pavadinimai buvo gražiai sulietuvinti.

Plataus akiračio tyrinėtojas

Zenono Ivinskio tarpukariu pasiūlytą Lietuvos istorijos periodizaciją su modernino, regis, tik Edvardas Gudavičius, o J. Puzino Lietuvos archeologijos periodizacijos nereikia moderninti, nes puikiausiai tinka ir mūsų laikais. Kaip čia yra? Neįmanoma archeologai buvo įžvalgesni už istorikus?

J. Puzinas perėmė to meto Europos archeologijos periodizaciją, kuri

tymosi laikotarpis – taigi tas skirstymas tinka ir dabar. Jeigu žvelgsime į geležies amžiaus medžiagą, tai to vėlavimo iš esmės nepamatysime. Tokie patys daiktai buvo ir kitame europiniame „barbarikume“ – I–II a., III–IV amžiuje. Tie patys ginklų tipai, papuošalai. Žinoma, nederėtų lyginti to europinio „barbarikumo“ kultūros su Romos imperijos provincijų kultūra, bet tie „barbarai“ (romėnų požiūriu) juk labai greitai perimdavo kitų tautų patirtį.

Intensyvūs prekybiniai ryšiai, karinės sąveikos vertė perimti patirtį?

Gerai, kad tai prisiminėme, nes J. Puzinas yra rašęs apie Lietuvos teritorijos gyventojų ir Romos imperijos prekybinius ryšius. Jau būdamas emigracijoje paskelbė įdomų straipsnį apie vadinamąsias sparnines seges, surastas Lietuvoje. Straipsnyje parodė, kokių mastu buvo prekiaujama su Romos imperija. Tą straipsnį dažnai cituoja užsienio archeologai, nes tai buvo iš tiesų pirma tokia išsami apžvalga apie romėniškus daiktus, ras-

tais išleistų darbų Vokietijoje, Vengrijoje. Lietuvos istorijos instituto vadovai man uždraudė tą straipsnį spausdinti, nes kodėl, girdi, cituoju J. Puzino ir fašistinėje Vokietijoje ar jos sąjungininkėje Vengrijoje išspausdintus darbus.

Mėginau aiškinti: turiu remtis įrodymais, kad tie daiktai pateko į Lietuvą iš Romos imperijos provincijų. Man sakė: *Rašykite „turimais duomenimis“*. Tačiau tada užsienio kolegos manęs visai nesuprastų, manytų esant profanu, nes nežinau archeologinės literatūros. Teko ryžtis chuliganiškam žingsniui: išverčiau straipsnį į rusų kalbą ir paskelbiau leidinyje *Tarybinė archeologija* (*Советская археология*) su visomis citatomis ir J. Puzino pavarde.

Maskvoje, Leningrade (dabar – Sankt Peterburgas) buvo intelektualėni mokslininkai, ne tokie „kieti“ cenzūros gniaužtai?

Manau, kaip visada, vietos biurokratai labai prisidėjo, kad tie cenzūros gniaužtai būtų kietesni.

Kokiame raidos tarpsnyje esame

Kaip minėti jubiliejiniai J. Puzino metai?

Išties šie metai Lietuvos archeologijai – jubiliejiniai J. Puzino metai. Džiaugiuosi, kad vyko archeologiniai tyrimai jo tėviškėje Svaronyse, Ukmergės apskrityje, ten buvo atkasti jo buvusio namo pamatai. Tyrimuose dalyvavo Vilniaus universiteto studentai. J. Puzino tėviškėje žaliuoja mūsų archeologų jo atminimui pasodintas ažuoliukas. Reikėtų ir kokio nors paminklinio akmens, kuriame būtų pažymėti šios asmenybės nuopelnai Lietuvos archeologijai. Beje, vietos gyventojai labai domisi J. Puzinu, žino, kad jis – garsus jų kraštiečių. Ten nuvažiavę archeologai visada yra laukiami svečiai.

Didžiausias dėmesys J. Puzinui buvo skirtas spalio mėn. Vilniaus universitete surengtoje IV tarptautinėje archeologų konferencijoje, kurią mes vadiname *Jono Puzino skaitymais*. Į šią tradicinę konferenciją kviečiame tyrinėtojus iš kaimyninių šalių, daugiausia tų, kurios užsiima baltų archeologijos tyrimais.

Prof. Renata Madyda-Legutko iš Lenkijos

Šiomet konferencijoje dalyvavo archeologai iš įvairių Latvijos, Lenkijos, Vokietijos, Rusijos institucijų, suprantama, ir Lietuvos archeologai. Perskaityta 20 gana gerų pranešimų, užsimezgė įdomių diskusijų. Išskirčiau tokius pranešėjus kaip Latvijos MA akad. prof. Andrį Caunę, prof. Evaldą Mugurevičių, Lenkijos žymų archeologą Wojciechą Novakovskį, daug baltų tyrinėtojų nusipelnusių Vladimira Kulakova iš Rusijos ir kitus.

Keletą pranešimų parengė vyresniųjų kursų studentai, buvo nuostabu, kad Varšuvos universitete taip domimasi baltų ir konkrečiai Lietuvos archeologija. Kai kurie pranešimai kaip tik ir buvo iš Lietuvos archeologijos srities. Vadinasi, kyla tarptautinis susidomėjimas ir Lietuvos archeologija, lyginami radiniai su kitų baltų kraštų radiniais.

Kokiame raidos tarpsnyje dabar yra Lietuvos archeologija? Kas jai būdinga?

Pastaraisiais dešimtmečiais intensyvejo archeologinių paminklų tyrimai baltų genčių gyventose srityse. Tai ryšku Šiaurės rytų Lenkijoje – Suvalkų srityje, kur dirba grupė tyrinėtojų iš Varšuvos universiteto. Jie paskelbė nemažai darbų iš baltų archeologijos srities. Varšuvos universitetas yra išleidęs nemažai šių darbų. Daug čia nuveikė prof. V. Novakovskis, prof. Ježis Okulič-Kozarinas ir

kai kurie jauni tyrinėtojai, kurie pastaraisiais metais įsitraukė į baltų tyrinėjimo darbus. Jų skelbti darbai labai įdomūs ir Lietuvos archeologams, nes galima lyginti įvairių baltų kraštų tyrinėjimo medžiagą.

Latvijos teritorijoje dar tarpukariu buvo stipri archeologijos mokykla. Lietuvoje svarbiausias tyrinėtojas buvo J. Puzinas, o Latvijoje dirbo net keliolika archeologų. Jie tyrinėdami baltų genčių paminklus nuveikė labai nemažai. Tos mokyklos tąsa – pokariu išaugę archeologai. Jie tyrinėja įvairius Latvijos teritorijoje gyvenusių baltų paminklus. Kuo daugiau tokių tyrinėjimų, tuo mums geriau, nes galime lyginti.

Noriu paminėti ir Kaliningrado sritį, kur pastaraisiais metais dirba vis daugiau archeologų. Žinoma, jie taip pat tyrinėja baltų archeologijos paminklus. Bėda ta, kad šie tyrinėtojų rezultatai mažai skelbiami, nors tyrinėta gana daug. Išskyrus V. Kulakovo darbus, kiti iš esmės nepasirodė. Priežastys man ne visai aiškios, galimas dalykas, prastas finansavimas. Tačiau senasis prūsų kraštas tyrinėjamas, ir anksčiau ar vėliau sulauksime mokslo bei kitų publikacijų.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Prof. Andris Caune, prof. Valdas Mugurevičius, dr. Christina Reich ir dr. Audronė Bliujienė

tiko ir Lietuvos archeologijai. Ypač daug jis nuveikė sistemindamas Lietuvos geležies amžiaus medžiagą. Rėmėsi ne tik Lietuvoje rastais daiktais, bet pasižvalgė ir po kaimyninius baltų kraštus. Susipažino su Latvijos radiniais, Lenkijos, Rusijos, skandinavų archeologine medžiaga. J. Puzinas atstovaudavo Lietuvai įvairiuose tarptautiniuose kongresuose. Toks platus akiratis jam padėjo labai gerai sisteminti turimą archeologinę medžiagą. Todėl jis ir sugebėjo sudaryti tokią periodizacijos skalę, kuri priimtina ir mūsų laikais.

Tačiau ar Lietuvos teritorijoje vykusiems procesams – turimi mintyje kad ir naujojo akmens amžiaus laikais – neolitas, lyginant kad ir su neolitu kitose Europos šalyse, galime taikyti tą pačią periodizaciją? Juk ir nuo ledynmečio daug kas priklausė. Šis vėlavimas turėjo būti dar akivaizdesnis žalvario, geležies amžiaus laikais?

Lietuvoje neturime tokių senų epochų, pavyzdžiui, ankstyvojo paleolito palikimo. Lietuvoje teturime vėlyviausią paleolito fazę, nes žmonės į mūsų teritoriją atsikraustė tik po ledynmečio. Grįžkime prie geležies amžiaus. Tas skirstymas, kuris buvo tarpukario Europoje (romėniškojo geležies amžiaus), tautų kraus-

tus Lietuvos teritorijoje. Prie tos temos J. Puzinas nuolat grįždavo.

Pokario metais jo vardas draustas minėti

Net gyvendamas emigracijoje J. Puzinas Lietuvos archeologijos nepamiršo. Jis domėjosi, kas daroma Lietuvos archeologijos moksle. Gaudavo Lietuvoje spausdinamos literatūros, kuri dėl įvairių draudimų ir tarpusavio ryšių trukdymų kartais ir nelegaliai pasiekdavo J. Puziną. Tačiau dar sunkiau Vakarų literatūra pasiekdavo mus čia, Lietuvoje. Juk J. Puzino vardą net buvo draudžiama minėti Lietuvoje spausdinamuose straipsniuose. 1938 m. žurnale *Senovė* buvo išspausdintas jo reikšmingiausias darbas *Naujausių proistorinių tyrimų duomenys*. J. Puzino straipsnių neįmanoma buvo apeiti, todėl leista jį cituoti be pavardės, tik nurodant žurnalo *Senovė* metus ir tomą.

Buvo toks kuriozas. Domėjausi Lietuvos gyventojų prekybiniais ryšiais su Romos imperija, parašiau straipsnį apie romėniškus metalinius daiktus, rastus Lietuvos teritorijoje, ir, žinoma, turėjau cituoti J. Puzino straipsnį apie sparnines seges, kitus jo darbus. Buvo citatų ir iš karo me-

Diskusija konferencijos metu: habil. dr. Vladimiras Kulakovas iš Rusijos ir prof. Wojciechas Novakovskis iš Lenkijos

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas

Kalbos redaktorė Rūta Krasnovaitė

Stilistė Vilma Balsytė

Dizaineris Arūnas Cironka

Patarėjai: V. Būda, S. Goberis, J. Puodžius, A. Ramonas, J. Ulbikas, E. K. Zavadskas.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius
El. paštas: mokslo Lietuva@takas.lt, tel/faks. (8 ~ 5) 212 12 35
Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija, pritardama ne visoms autorių mintims, jas toleruoja.
Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://ml.lms.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Sapnų sala“
S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius